

FILOSOFFEN
I FOKUS

INTERVIEW MED:
CAROLINE
SCHAFFALITZKY
DE MUCKADELL

FØRSTEFILOSOFI:
EN (U)MULIGHED?

ET MISLYKKET
FORSØG
PÅ AT TÆNKE
SELV

*"Tænkningen begynder
bestandigt, men begyndel-
sen skjuler altid sig selv."*
– Lars Pihl Bjerre

DEBATINDLÆG:
SUPERMENNESKET

#REFLEKS

EN VEJ IND I FILOSOFIEN

REDAKTØR

” A P R O P O S B E G Y N D E L S E N . . . ”

V. REDAKTØR, NICOLINE FROST LERCHE

Som redaktør på Refleks er det både med stolthed og lidt svedige hænder, at jeg kan præsentere det nye Refleks. Efter utallige arbejdstimer er dette blad det færdige resultat. Med denne nye form søger vi at opnå mere nærvær, stærkere identitet og fællesskab med læserne. Det betyder, at vi i redaktionen er mere synlige, da vi selv producerer op til flere af bidragene. Dette betyder, at både ansvaret og arbejdet er blevet meget større, men med et godt hold samlet mener vi, at kunne løfte opgaven med filosofisk integritet. Vi vil arbejde for, at magasinet Refleks bliver et interaktivt medie mellem den akademiske filosofi og alment filosofiinteresserede. Vi opfordrer derfor alle til at skrive ind eller kommentere på bidrag i bladet.

Det nye Refleks indeholder foruden artiklerne genereret af de studerende, både konferenceberetninger fra Danmark såvel som udland, debatindlæg, eventkalender, interviews og humoristiske bidrag, der skaber nogle involverende - og måske endda provokerende - rammer for filosofien. Dette nummer af Refleks bliver forhåbentlig begyndelsen på en mere tilgængelig, diskuterende og procesorienteret formidling af filosofien.

Apropos begyndelsen, kan jeg begynde med at præsentere dette nummers to artikler, som netop berører filosofiske problematikker omkring begyndelse. Filosofistuderende, Tobias Kjeldgaard, starter ud med at undersøge og diskutere den logiske mulighed for en førstefilosofi, og derefter følger en kortere bemærkning fra filosofistuderende, Lars Pihl Bjerre, om det paradoksale ved tænkningen om at skulle tænke sig selv. Derudover indeholder udgivelsen tre konferenceberetninger fra nogle af de mange konferencer, der er afviklet i forårsemesteret. Der kan også findes et debatindlæg om de moralske konfrontationer ved sorteringen af mennesker, et interview med Lektor i Filosofi, Caroline Schaffelitzky de Muckadell, og meget meget mere...

Vi skal derudover byde de nye kræfter på redaktionen velkommen; Sif S. Stewart-Ferrer er kandidatstuderende med speciale indenfor videnskabsteori, og har været reviewer på samtlige bidrag og har bl.a. lavet opgaven til aflederen. Den anden er kunstner og bachelorstuderende, Lise Thøger Martin, som er inde over Refleks' visuelle udtryk og har bl.a. lavet forsiden og samtlige illustrationer til denne udgivelse. Vi har fået sammensat et solidt hold med mange komplimenterende evner. Da vi alle er studerende og konstant bevæger os rundt i uddannelsessystemet, vil redaktionen dog altid være i bevægelse, og åben for flere og nye kræfter. En sådan kultur vil kun bidrage til vores mål om en tidssvarende og dynamisk formidling af fagfilosofien.

Der er allerede mere i støbeskeen til den næste udgivelse af magasinet, Refleks nr. 52, så vær opmærksom på næste deadline for indleveringer til oktober 2016.

Vi ønsker jer god læselyst!

INDHOLD

- 2 **LEDER**
- 4 **FØRSTEFILOSOFI: EN (U)MULIGHED?**
- 13 **KORTFATTET BEMÆRKNING VEDRØRENDE
TÆNKNINGENS BEGYNDELSE ELLER OPRINDELSE: ET
MISLYKKET FORSØG PÅ AT TÆNKE SELV**
- 16 **DEBATINDLÆG: SUPERMENNESKET**
- 18 **KONFERENCEBERETNING: "HEIDEGGERS 'SCHWARZE
HEFTE' – IDEOLOGIEANFÄLLIGHEIT DER
INTELLEKTUELLEN"**
- 21 **EVENTKALENDER**
- 23 **KOM MED TIL SYMPOSION**
- 24 **KONFERENCEBERETNING: "GESCHICHTE, POLITIK,
IDEOLOGIE. HEIDEGGERS 'SCHWARZE HEFTE' IM
KONTEXT"**
- 25 **KONFERENCEBERETNING: KONFERENCE V.
INTERNATIONALES FORSCHUNGSNETZWERK
TRANSZENDENTALPHILOSOPHIE/DEUTSCHER
IDEALISMUS**
- 27 **FILOSOFFEN I FOKUS**
- 32 **BOGREOLEN**
- 34 **AFLEDEREN**

REDAKTIONEN

Sif S. Steward-Ferrer - Rikke Friis Bentzon - Lise Thøger Martin - Nicoline Frost Lerche

Refleks er et uafhængigt filosofisk magasin, der udgives med støtte fra institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet, Odense. Bidrag i magasinet skal ikke opfattes som udtryk for instituttets holdninger.

Oplag: 51

Adresse: REFLEKS IKV - Syddansk Universitet - Campusvej 55 - 5230 Odense M

FØLG MED PÅ FACEBOOK
www.facebook.com/reflekssdu

FØRSTEFILOSOFI: EN (U)MULIGHED?

AF TOBIAS KJELDGAARD, FILOSOFISTUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

I langt den største del af filosofiens efterhånden mangeårige historie har den beskæftiget sig med en førstefilosofi eller prima philosophia (hvad enten dette eksplicit er blevet undeersøgt eller slet og ret forudsat). Men filosofien er som disciplin ramt af forandringer. For det første har særligt naturvidenskabelige discipliner overtaget hele eller dele af problemstillinger, som traditionelt tilhørte filosofien. Her synes visse dele af filosofien at have taget en a posteriori vending og i højere grad fokuseret på rent empiriske videnskaber (Fumerton 1999). For det andet har der været en tendens til at betragte humaniora (og dermed også filosofi) som mindre vigtigt sammenlignet med naturvidenskabelige discipliner. Dimensioneringen af universiteterne er det danske eksempel herpå. Det kan ikke udelukkes, at disse udviklinger har været med til en øget specialisering inden for filosofisk forskning, som har fundet sted i nyere tid. Her har fokus oftere været en yderst specifik del af et afgrænset, filosofisk felt, mens fokus på helheden er blevet nedprioriteret eller overfladisk behandlet. En sådan specialisering er på ingen måde slet i sig selv, men det manglende og koncentrerede fokus på helheden har skubbet generelle og grundlæggende filosofiske spørgsmål, f.eks. muligheden for en førstefilosofi, i baggrunden. Tidligere herskede en vis enighed om førstefilosofiens mulighed, om end der var uenighed om førstefilosofien. Med den nuværende specialisering ser virkeligheden anderledes ud. Muligheden for en førstefilosofi som sådan synes ikke afvist, men blot skubbet til side. Det er altså stadig åbent, hvorvidt en førstefilosofi er mulig eller ej.

Hvad er en førstefilosofi?

Hvis man slår begrebet førstefilosofi op i Politikens Filosofleksikon skuffes man en smule. Forklaringen er mangelfuld, fordi det blot defineres som læren om første og grundlæggende principper og årsager, mens der er en enkelt henvisning til Aristoteles' (384-322 f.Kr.) skrift af samme navn. Hermed præsenteres kun ét bud på en førstefilosofi. Førstefilosofibegrebet bliver dog lidt klarere, hvis man slår de relaterede begreber princip og grund op. Princip har flere betydninger, men væsentligt forstås det som en grundlæggende og første sætning eller regel. Også den latinske betegnelse principium benyttes både som betegnende en begyndelse og et grundlag/en oprindelse. Grund har endnu flere betydninger, hvor skellet mellem fundamentale og mindre fundamentale grunde er særlig væsentligt, da det giver anledning til at spørge til en sidste grund eller begrundelse (en sidstebegrundelse, ty. Letztbegründung). Her er det grundlagstanken, der er i centrum, men også begyndelsestanken er implicit til stede, da der tales om en sidste grund/begrundelse, som i sin forstand dermed er en første grund/begrundelse i kæden af grunde/begrundelser. I førstefilosofi gælder det altså, at begyndelse (og begyndelsesproblematik) og begrundelse (og begrundelses- og grundlagsproblematik) er tæt forbundne. Men hvad skal så forstås ved en førstefilosofi? Det kan anses på flere måder, som ikke nødvendigvis er uforenelige – ej heller udtømmede. Det kan anses for (1) et nød-

Denne artikel er baseret på én del af min bacheloropgave Førstefilosofi: en (u)mulighed?, afleveret den 1. december 2015 og forsvaret den 22. december 2015. Der er foretaget få, men små ændringer og tilføjelser.

vendigt vidensgrundlag, dvs. som al filosofisk viden er afhængig af (som det f.eks. må forudsætte). (2) et tilstrækkeligt vidensgrundlag, dvs. som al filosofisk viden er bestemt af (altså en art af determination). (3) et ubegrundet vidensgrundlag, der hverken kan eller skal begrundes selv, men alligevel begrunder al anden filosofisk viden (altså en art af sidstebegrundelse). (4) et afsæt eller udgangspunkt, f.eks. et begyndelsespunkt som ikke behøver at udgøre et striks grundlag, men snarere et punkt som ikke nødvendigvis bør fastholdes senere. René Descartes (1596-1650) kan anses som repræsentant for både (1) og (3). I cogitoet har han fundet et ubetvivleligt og nødvendigt punkt for erkendelsen (1), som endvidere er selvbegrundet (3) ved naturens lys (1641: 2. og 3. meditation). Ludvig Wittgensteins (1889-1951) Tractatus Logico-Philosophicus (1921) kunne anses som en repræsentant for den fjerde mulighed (jf. stigen, der kastes væk i § 6.54). Det kan dog diskuteres, om det er førstefilosofi eller ”eneste”-filosofi, der egentlig bedrives. Kendetegnende for disse mulige betydninger er, at der er tale om en form for vidensgrundlag. I denne artikel vil jeg ved førstefilosofi forstå et nødvendigt grundlag for filosofisk erkendelse, fordi jeg vil undersøge førstefilosofiens nødvendige betingelser og ikke dens tilstrækkelige betingelser – jeg spørger til selve førstefilosofiens mulighed, ikke hvad der bør udgøre denne førstefilosofi. Sidstnævnte diskussion forudsætter et positivt svar på førstnævnte.

”JEG SPØRGER TIL SELVE
FØRSTEFILOSOFIENS MULIG-
HED, IKKE HVAD DER BØR
UDGØRE DENNE FØRSTE-
FILOSOFI.”

Det er altså ikke en artikel om førstefilosofien, men derimod om selve muligheden herfor. Til muligheden for en førstefilosofi hører prima facie to nødvendige betingelser, hhv. en mulighed for en tilstrækkelig sidstebegrundelse samt en mulighed for begrundelse a priori. Disse betingelser er umiddelbart nødvendige for en førstefilosofi, men er ikke nødvendigvis tilstrækkelige og udtømmende. En tilstrækkelig sidstebegrundelse er en nødvendig betingelse, fordi førstefilosofiens formål er både at begynde og begrunde filosofien selv (jf. at det er en førstefilosofi og et grundlag herfor). I tråd hermed må en tilstrækkelig sidstebegrundelse være endelig, dvs. have en slutning eller et stop – den kan f.eks. ikke være uendelig (dette bliver tydeliggjort i kritikken af en tilstrækkelig sidstebegrundelse). Denne artikel fokuserer udelukkende på opfyldelsen af denne betingelse. Jeg vil ikke her beskæftige mig med muligheden for a priori begrundelse, samt hvorfor den er en nødvendig betingelse (jf. BonJour 1985 for et argument herfor).

Hans Alberts kritik af en tilstrækkelig sidstebegrundelse

Den type af førstefilosofi, som denne artikel undersøger, kræver en tilstrækkelig sidstebegrundelse. Men er dette overhovedet en mulighed? Hans Albert (1921-), tysk filosof og sociolog, har fremført et klassisk begrundelsestrilemma som kritik af muligheden for en tilstrækkelig sidstebegrundelse. Kritikken fremføres i værket Traktat über kritische Vernunft (1968). Begrundelsesproblematikken opstår så snart, man vil afgrænse en sikker erkendelse fra dagligdagens mindre sikre erkendelser (f.eks. i form af meninger, antagelser og anskuelser). Her støder man på et centralt problem (det mest centrale problem iflg. Albert): begrundelsesproblemet. Det bliver nemlig aktuelt at spørge til selve erkendelsens grundlag. Albert anskueliggør det på følgende måde: når vi stræber efter erkendelse, vil vi selvfølgelig finde frem til sandheden om et givent område af virkeligheden. Men ikke nok med det: det er også naturligt at søge sikkerhed mht. denne erkendelse. Men en sådan sikkerhed er kun mulig, såfremt der gives et grundlag for

erkendelsen, altså "wenn wir dieses Wissen so begründen können, daß es über jeden Zweifel erhaben ist" (1968: 8). Vi søger med andre ord et arkimediske punkt for erkendelsen (ibid. 9; jf. også Descartes 1641: 2. meditation).

Denne søgen er dermed tæt forbundet med en søgen efter en absolut begrundelse. En sådan er forudsat i den arkimediske problemstilling. Klassisk har man faldet tilbage på den tilstrækkelige grunds princip (lat. principium rationis sufficientis), et metafysisk princip formuleret af Gottfried Leibniz (1646-1716), der hævder, at intet udsagn, sagforhold eller lignende er sandt eller eksisterende, uden at der gives en tilstrækkelig grund herfor (Albert 1968: 9; jf. også Lübcke 2010: 265). Men nu er dette tidligere logiske grundaksiom forsvundet fra lærebøgerne. Princippet kan reddes i en vis forstand, hvis det formuleres som et metodisk princip (eller et epistemisk princip fremfor metafysisk). Hermed kan en grundsætning for den klassiske, rationelle tænkning vindes på ny, nemlig som et postulat om den tilstrækkelige begrundelses princip, dvs. at man skal have en tilstrækkelig begrundelse for enhver af sine overbevisninger. Men hermed forudsættes stadigvæk en løsning af vores arkimediske problem (Albert 1968: 9f.). Hvis det gælder om at opnå en sikker erkendelse (jf. vor grundlagssøgen), så er det nærliggende at benytte sikre midler hertil. Den deduktive logik er i denne sammenhæng anbefalelsesværdig, fordi et deduktivt gyldigt argument sikrer, at der er en sikker sammenhæng mellem præmisser og konklusion (ibid. 12f.). Men netop her opstår det alvorlige problem for vor søgen efter erkendelsens grundlag. Når en begrundelse for alt forlanges (jf. brugen af den tilstrækkelige begrundelses princip), så må man også forlange en begrundelse for den erkendelse, som man har ført al anden viden tilbage til, dvs. en begrundelse af selve grundlaget. Og her er kun tre lige slette muligheder:

1. einem infiniten Regreß, der durch die Notwendigkeit gegeben erscheint, in der Suche nach Gründen immer weiter zurückzugehen, der aber praktisch nicht durchzuführen ist und daher keine sichere Grundlage liefert;
2. einem logischen Zirkel in der Deduktion, der dadurch entsteht, daß man im Begründungsverfahren auf Aussagen zurückgreift, die vorher schon als begründungsbedürftig aufgetreten waren, und der, weil logisch fehlerhaft, eben-falls zu keiner sicheren Grundlage führt; und schließlich:
3. einem Abbruch des Verfahrens an einem bestimmten Punkt, der zwar prinzipiell durchführbar erscheint, aber eine willkürliche Suspendierung des Prinzips der zureichenden Begründung involvieren würde.

(ibid. 13)

Det er åbenlyst, at hverken den uendelige regres eller cirkelslutningen kan gå an med vort projekt in mente. Den uendelige regres leverer intet grundlag for erkendelsen, tværtimod: den udskyder det til det uvisse. Endvidere bryder den med førnævnte krav om, at en tilstrækkelig sidstebegrundelse må være endelig. Cirkelslutningen leverer godt nok et logisk fejlfrit grundlag, men forudsætter netop det, som skal bevises. Hvis cirkelslutningen er tilladt, så kan alt legitimt bevises.

Hermed er det kun den tredje og sidste vej, som er en mulighed for at løse trilemmaet, og denne vej plejer man også at acceptere og anvende iflg. Albert (ibid. 13). Men problemet er, at man plejer at afbryde regressen, nok ved et bestemt, men ubegrundet punkt, dvs. en erkendelse som al anden viden er begrundet ved, men som ikke selv kan begrundes. Der er tendenser til at henvise til en erkendelse, som er »selvevident«, »selvbegrundende« eller »funderet i umiddelbar erkendelse«. Man indfører dette som erkendelsens arkimediske punkt og suspenderer dermed den tilstrækkelige begrundelses princip (ibid. 14). Men en sådan ubegrundet erkendelse, som samtidig skal begrunde al anden erkendelse, udtrykker slet og ret dogmatisme:

Nennt man aber eine Überzeugung oder Aussage, die selbst nicht zu begründen ist, aber dabei mitwirken soll, alles andere zu begründen, und die als sicher hingestellt wird, obwohl man eigentlich alles – und also auch sie – grundsätzlich bezweifeln kann, eine Behauptung, deren Wahrheit gewiß und die daher nicht der Begründung bedürftig ist: ein Dogma, dann zeigt sich unsere dritte Möglichkeit als das, was man bei einer Lösung des Begründungsproblems am wenigsten erwarten sollte: als Begründung durch Rekurs auf ein Dogma. Die Suche nach dem archimedischen Punkt der Erkenntnis scheint im Dogmatismus enden zu müssen.

(ibid. 14)

For Albert er problemets kerne funderet i selve problemopsætningen: en søgen efter erkendelsens arkimediske punkt. Han opfordrer til at opgive dette og i stedet føre filosofien ad anden vej.

Denne anden vej er den kritiske rationalismes vej. Albert viderefører Karl Poppers (1902-96) kritiske rationalisme. For Albert står det klart, at filosofen må indse sin egen erkendelses utilstrækkelighed samt usikkerhed: "Alle Sicherheiten in der Erkenntnis sind selbstfabriziert und damit für die Erfassung der Wirklichkeit wertlos." (ibid. 30). Vi skal ingenlunde opgive vor sandhedssøgen, blot vor sikkerhedssøgen, da vi netop skal søge at nærme os sandheden (ikke sikre den). Her indfører Albert idéen om en kritisk efterprøvelse, som med hjælp af rationelle argumenter skal føre en kritisk diskussion af ethvert givent udsagn, der måtte være stillet spørgsmålstejn ved (ibid. 35). Denne idé hænger snævert sammen med den filosofiske position, som den kritiske rationalisme grunder på, nemlig fallibilismen. Hos Albert er enhver infallibilisme en potentiel dogmatisme, fordi den hævder, at en given instans (f.eks. fornuften eller en given person) ikke kan tage fejl på et givent område – og en konsekvent, kritisk rationalisme må nødvendigvis afvise enhver infallibilisme, fordi den på ingen måde kan acceptere dogmatisme. Derfor står Albert for en konsekvent eller gennemført fallibilisme mht. enhver instans (ibid. 36). Han giver endvidere også et historisk argument for fallibilismen, hvor det fastslås, at intet område i den menneskelige erkendelse har undgået skibbrud. Selv matematikken anses ikke længere for et sikkerhedens helle (ibid. 46). Det kan diskuteres, hvorvidt et sådant historisk argument er logisk tvingende eller i øvrigt kan undgå en variant af en naturalistisk fejlslutning, men det er i det mindste klart, at det ikke kan stå alene.

Metodologien i den kritiske efterprøvelse består af en konstant søgen efter modsigelser, som vil føre til falsifikationer (fuldstændig i Poppers ånd). Metoden er ikke orienteret om den tilstrækkelige grunds princip, men i stedet en metodisk version af reglen om at udelukke modsigelser. Revision af modsigelsesfulde positioner er påkrævet enhver, fordi ingen kan undsige sig dette modsigelsesfrihedsprincip uden at legitimere en hvilken som helst påstand: "Der Zwang zur Revision ergibt sich dabei daraus, daß man das Widerspruchsfreiheitsprinzip nicht beseitigen kann, ohne die äußerst unangenehme Konsequenz, daß dann beliebige Behauptungen möglich werden" (ibid. 43). Erkendelse opnås ikke gennem intuitioner eller sansefølelser af sikre sandheder, men gennem "Spekulation und rationale Argumentation, durch Konstruktion und Kritik" (ibid. 47). Modellen består af en vekselvirkning mellem først en konstruktion (f.eks. af en teori) og dernæst en kritik heraf (og er et hovedtema for Alberts kritiske rationalisme). Konklusionen for Albert er klar: en sikker og tilstrækkelig sidstebegrundelse er umulig.

Karl-Otto Apels forsvar for en tilstrækkelig sidstebegrundelse

Kritikken står truende over én af førstefilosofiens nødvendige betingelser. Men kan den forsvares? Karl-Otto Apel (1922-), tysk filosof, har præsenteret et reflektivt løsningsforslag. Argumentationen tager udgangspunkt i begrundelse som sådan. Apel vil vise, at der findes bestemte argumentationsforudsætninger, der ikke kan bestrides og dermed er tilstrækkeligt sidstebegrundede.

Først skal det nævnes, at Apel accepterer Münchhausentrilemmaet som fejlfrit: "Mit Recht hat Hans Albert das Friessche Trilemma [...] als unüberwindbare Aporie, solcher in der Metaphysik überlieferter Letztbegründungsversuche herausgestellt. Ich habe dies von Anfang an anerkannt" (2011: 15). Men Alberts begrundelsesbegreb er for snævert, da det kun fokuserer på deduktion. Apels ditto inkluderer også en transcendental refleksion, som netop benyttes til at reflektere over Alberts kritiks egne forudsætninger. Hermed mener Apel at besidde et stærkere begreb og argument.

Apel indfører et idealt kommunikationsfællesskab i to henseender. Første henseende omhandler det argumentatoriske. Her søger Apel at vise, at jeget i skikkelse af en transcendental apperception hos Kant med dets »jeg tænker« kan bryde ud af sin transcendentale solipsisme gennem en transcendental refleksion. I denne refleksion indses, at den kantianske refleksion, som førte til apperceptionen, allerede må forudsætte en sproglig og argumentativ kontekst. Derfor går jeget fra et »jeg tænker« til et »jeg argumenterer«: "[...] wir einsehen, daß die transzendente Reflexion als

nichthintergebar nicht das einsame »Ich denke« im Sinne des »transzendentalen Solipsismus«, sondern das »Ich argumentiere« als Mitglied einer unbegrenzten Diskursgemeinschaft ausweist» (ibid. 274f.).

Hermed må enhver forudsætte et idealt kommunikationsfællesskab for argumentation. Enhver, der vil benægte dette, har kun to muligheder: enten blive radikal skeptiker eller argumentere for sin bestridelse, hvorved man opløser sin skepsis, fordi man netop argumenterer. Her viser sig et princip om at undgå performative selvmodsigelser. Et eksempel er påstanden: »jeg hævder hermed, at jeg ikke eksisterer« (jf. Apel 1987: 181f. for flere eksempler). Den er performativ, fordi den ytres, og selvmodsigende, fordi sætningens ytring netop må forudsætte eksistensen af den ytrende, hvilket benægtes. Performative selvmodsigelser er udfaldet for enhver, der vil benægte eller bestride, at et idealt kommunikationsfællesskab for argumentation må forudsættes. Argumentationsforudsætningerne er »nichthintergebar« eller »unhintergebar« i Apels terminologi, dvs. at det ikke er muligt at komme bag om dem – ikke uden at begå en performativ selvmodsigelse eller en logisk cirkelslutning (2011: 275). Enhver regel, som ikke kan modsiges uden performativ selvmodsigelse eller logisk cirkelslutning, er en del af de transcendentalpragmatiske argumentationsforudsætninger, som må anerkendes, hvis argumentationens sprogspil skal forblive meningsfuld:

Wenn ich etwas nicht ohne aktuellen Selbstwiderspruch bestreiten und zugleich nicht ohne formallogische petitio principii deduktiv begründen kann, dann gehört es eben zu jenen transzendentalpragmatischen Voraussetzungen der Argumentation, die man immer schon anerkannt haben muß, wenn das Sprachspiel der Argumentation seinen Sinn behalten soll. Man kann daher diese transzendentalpragmatische Argumentationsweise auch die sinnkritische Form der Letztbegründung nennen.
(1976: 72f.)

Dette leder videre til den anden henseende, hvor Apel indfører det ideale kommunikationsfællesskab, nemlig identificeringen og eksplikationen af argumentationsforudsætningerne, dvs. den mere positive udfoldelse af projektet. Sammen med sin tyske kollega, Jürgen Habermas (1929-), opstiller han en række argumentationsregler, som ikke kan undsiges eller bestrides uden performativ selvmodsigelse. Reglerne, som udtrykker både Apels og Habermas' diskursetik, kan sammenfattes således: ethvert medlem af et ubegrænset diskursfællesskab er ligeberettiget eller ligestillet, samt at ethvert løsningsforslag skal kunne accepteres af alle berørte parter gennem konsensus (2011: 276).

Apels argumentation benytter et bredere begrundelsesbegreb til at nå frem disse sidstebegrundede argumentationsregler eller -forudsætninger. De er ikke begrundet deduktivt eller gennem en anden form for udledning. Derimod er de begrundet reflektivt. Apel beskylder Alberts kritiske rationalisme for at begå en såkaldt »abstractive fallacy«. Det entydige fokus på sidstebegrundelse ved deduktion (som har vist sig umulig) har ført til, at man har abstraheret fra den transcendentale refleksion over argumentationens mulighedsbetingelser:

Daher scheint mir die Einschränkung des Begriffs der Letztbegründung im Sinne der Deduktion von Sätzen aus Sätzen [...] letztlich auf einer „abstractive fallacy“ zu beruhen [...]. Wird nun aber diese „abstractive fallacy“ im Sinne der Zulassung transzendentalpragmatischer Reflexion auf die subjektiv-intersubjektiven Bedingungen der Möglichkeit intersubjektiv gültiger Argumentation rückgängig gemacht, dann zeigt sich das Problem der Letztbegründung in einem völlig veränderten Licht: Die Einsicht, daß gewisse Evidenzen nicht deduktiv begründet werden können, ohne dabei selbst vorausgesetzt werden zu müssen [...].
(1976: 72)

Hvis man tager højde for dette, er en meningskritisk form for sidstebegrundelse muliggjort (som citeret ovenfor). Andetsteds kalder han også sit argument for -en transcendentalpragmatisk test (2011: 287). Det tester netop påstandes meninger og forudsætninger. Hermed har Apel forsøgt at forsvare førstefilosofien: en tilstrækkelig sidstebegrundelse er mulig, fordi visse argumentationsforudsætninger må accepteres – også af Albert, som ved at bestride netop argumenterer og dermed også må have forudsat disse argumentationsforudsætninger.

DISKUSSION - af muligheden for en tilstrækkelig sidstebegrundelse

Men hvilket argument står stærkest? Albert og Apel har ikke overbevist hinanden. Apels argumentationsmodel bliver for alvor klar i kritikken af Alberts fallibilisme. Ved at teste den meningskritisk, dvs. ved at anvende fallibilismen på sig selv, vil han vise, at den er inkonsistent (1976: 57). Problemet for fallibilismen er dens eget sikkerhedskrav. Apels elev, Wolfgang Kuhlmann (1939-), har anskueliggjort problemstillingen i følgende dialog:

[...] Dialog zwischen dem Proponenten des [Fallibilismus-] Prinzips (P) und einem möglichen Opponenten (O).

P.: »Das Prinzip sagt, daß alles unsicher ist.

O.: »Aber dies ist sicher: das alles unsicher ist?«

P.: »Nein, dies ist auch unsicher.«

O.: »Aber dies, das es unsicher ist, daß alles unsicher ist, ist sicher?«

(Kuhlmann 1985; citeret fra Apel 1987: 178)

Det er klart, at princippet i en sådan formulering vil få dialogen til at fortsætte ad infinitum i en række umulige forsøg på at forsvare fallibilismen. Det må altså forudsætte den sikkerhed, som det netop benægter. Apel konkluderer: "Ist das „Fallibilismus“-Prinzip selbst fallibel, dann ist es insofern gerade nicht fallibel und umgekehrt" (1976: 71).

Men det er problematisk at formulere fallibilismeprincippet på denne måde. Det kunne f.eks. formuleres således: »alt er usikkert«. Således formuleret er princippet ikke selvimmun – det kan klare sin egen usikkerhed. Albert gør opmærksom på, at princippet ikke hævder, at alt kan betvivles på én gang. Tværtimod hævder det blot, at intet problemløsningsforsøg principielt er udelukket fra tvivl (1975: 111). Endvidere ligger bevisbyrden hos Apel, da princippet sagtens kan anvendes på sig selv uden selvmodsigelse, når princippet siger, at ingen overbevisninger er ubetvivlelige:

Die Selbstanwendung des Prinzips führt also gerade zu keinem Widerspruch, denn bei ihr taucht nur die Konsequenz auf, sie selbst sind auch prinzipiell bezweifelbar – was übrigens sogar mit ihrer absoluten Richtigkeit vereinbar wäre. Die Behauptung dagegen, die These sei nicht fallibel, hat offenbar mit einer Selbstanwendung nichts zu tun. (ibid. 123)

Dette må man give Albert ret i. Albert fører sin fallibilisme videre til en kritik af Apels positive eksplikation af argumentationsreglerne. Han gør opmærksom på, at filosoffer er fejlbarlige som andre mennesker – derfor er det en acceptabel antagelse, at Apel har taget fejl (ibid. 119). Om dette er et egentligt argument, kan diskuteres, men det må indrømmes, at Apels identifikation af argumentationsreglerne er problematisk. Det pragmatiske element i en konsensusøggen har både et teoretisk og et praktisk problem. Rent teoretisk synes der at være en konflikt mellem en striks sidstebegrundelse og en pragmatisk konsensusøggen. Dette kan synes decideret paradoksalt. Rent praktisk er det også svært at se, hvordan det skulle udmønte sig. Man kan derfor sagtens hævde, at Apels argumentationsregler har en mere hypotetisk karakter – og det i dobbelt betydning: de udtrykker en hypotese, men de er også hypotetiske, dvs. de forudsætter, at man vil argumentere. Men netop her findes én af de største styrker i Apels argument. Gennem den refleksive fremgangsmåde har han gjort det klart, at der nødvendigvis findes argumentationsforudsætninger, som må accepteres, hvis man vil argumentere. Ingen kan tvinges til at argumentere (Reese-Schäfer 1990: 50f.). Men alternativet er en radikal skepticisme – og det er Albert på ingen måde interesseret i.

Apels hovedpointe står dermed uberørt tilbage, nemlig at der findes visse argumentationsforudsætninger, men at det også er muligt, at han har taget fejl i sin specifikke eksplikation. Dette indrømmer han også selv. Men derimod står det klart, at selve argumentationsinstansen, dvs.

at argumentation er »unhintergebar« samt har en form (uanset det specifikke indhold), står uberørt tilbage:

Dennoch würde ich nicht zugeben, daß das »Explikations«-Argument als Einwand gegen die Möglichkeit und Notwendigkeit einer transzendentalpragmatischen Letztbegründung einzuschätzen ist. Im Gegenteil: Das Programm re-vidierbarer Explikations-Hypothesen, das m.E. recht eigentlich charakteristisch ist für das Geschäft der Philosophie, setzt selber noch als Bedingung seiner Möglichkeit den stets möglichen Rekurs auf schlechthin unbezweifelbare Präsuppositionsgewißheiten der Argumentation voraus.

(1987: 194f.)

Det er altså umuligt for Albert at betvivle argumentationsreglernes hypotetiske og fejlbarlige karakter uden at forudsætte en absolut vished angående uundgærligheden af argumentation som sådan.

Men sådanne sidste og nødvendige forudsætninger er slet ikke nødvendige iflg. Albert. Han hævder, at det faktum, at man faktisk kan benytte en anden fremgangsmåde, er nok til at vise, at forudsætningerne ikke er nødvendige (1968: 34f.). Men dette faktum er ikke ensbetydende med, at de er begrundet deri. Her forholder Albert sig slet ikke til argumentationen herfor – hverken Apels eller sin egen. Det er faktisk svært at finde egentlige argumenter hos ham. F.eks. skriver han om Apels kritik, at den er "buchstäblich aus der Luft gegriffen" (1975: 123), samt at han fremtryller "Kaninchen aus dem leeren Zylinder" (1987: 427).

ET UDSAGN SOM »ALT ER USIKKERT « UNDGÅR NOK EN DECIDERET SIDSTEBEGRUNDELSE, MEN UNDGÅR IKKE AT VÆRE ARGUMENTERENDE.

Hermed er vi fremme ved det grundlæggende problem for Albert og den kritiske rationalisme. Den må netop forudsætte en vis form for sidstebegrundelse, som den ellers selv benægter. Fallibilismen kan dog undgå dette, men argumentation må trods alt forudsættes. Et udsagn som »alt er usikkert« undgår nok en decideret sidstebegrundelse, men undgår ikke at være argumenterende. På lignende vis forudsætter Alberts kritiske rationalisme også rationel argumentation. Dette indrømmes faktisk eksplicit i et citat, hvor det også indrømmes, at den kritiske rationalisme forbliver et valg, som ikke kan eller skal begrundes, da man netop undgår Münchhausentrilemmaet og den arkimediske sikkerhed: "Allerdings wird auch dabei vorausgesetzt, daß man rationale Argumente akzeptiert. Die Entscheidung für den kritischen Rationalismus ist also in diesem Sinne nicht begründbar" (1968: 141f.). Men dette er yderst problematisk. Hvis positionen hverken kan eller skal begrundes (uagtet at positionen ikke hævder at være sidstebegrundet), så er vi tilbage ved den dogmatisme, der kendetegnede den tredje udgang af trilemmaet, som Albert selv kritiserede.

Det altoverskyggende problem for Alberts position er, at han må forudsætte det, som Apel kalder en "transzendentalpragmatischen Rahmen" (1976: 65), som er en nødvendig mulighedsbetingelse for, at Alberts kritik overhovedet skal give mening i første omgang. Man kan dog problematisere Apels positive eksplikationsforsøg og dermed også problematisere, om det er lykkedes Apel at give en tilstrækkelig sidstebegrundelse. Han har i hvert fald forsøgt. Men jeg vil mene, at det er det rent negative aspekt i Apels position, dvs. at der nødvendigvis gives argumentationsregler, som må forudsættes (uagtet reglernes positive indhold), som står tilbage og udgør en nødvendig sidstebegrundelse. I den forstand er argumentationsinstansen ikke tilstrækkeligt sidstebegrundet, men derimod kun nødvendigt sidstebegrundet.

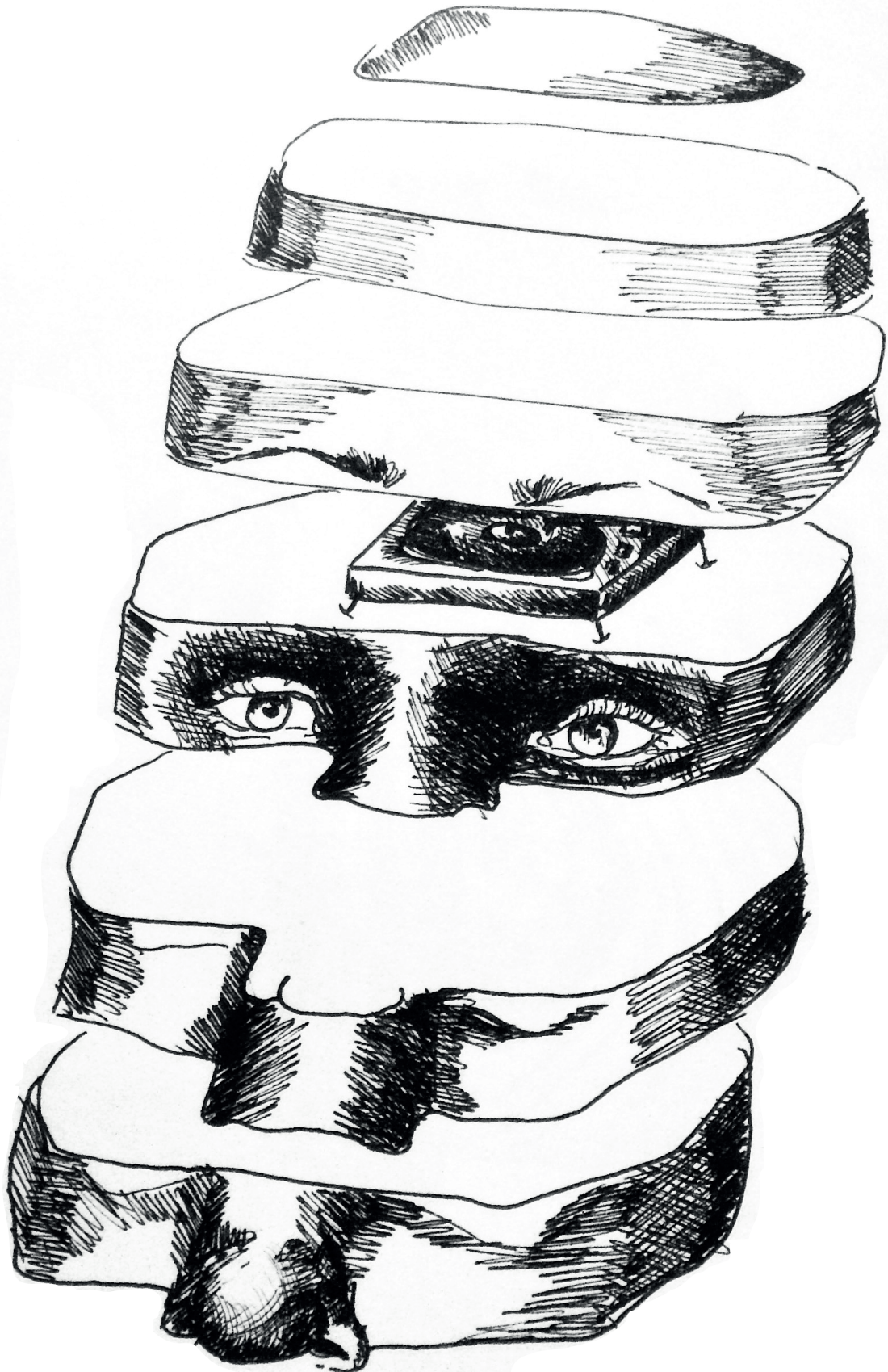
KONKLUSION

Hermed er vi ved vejs ende. Hvorvidt er en førstefilosofi mulig (udelukkende mht. en tilstrækkelig sidstebegrundelse)? Jeg vil for det første konkludere, at den på ingen måde er umuliggjort. Forsvaret herfor har været udpræget defensivt i den forstand, at jeg har forsøgt at vise, at kritikken af den tilstrækkelige sidstebegrundelses mulighed netop må forudsætte det, som kritikken egentlig afviser. Nok kan Alberts fallibilisme undgå en sidstebegrundelse, men han kan ikke undslippe at argumentere herfor. Her viser argumentationsinstansen sig som »unhintergebar« og nødvendigt sidstebegrundet. Apel har forsøgt at begrunde de specifikke argumentationsregler tilstrækkeligt, men holdbarheden heraf er mere tvivlsom. En nødvendig sidstebegrundelse er altså resultatet – dermed er vi kun nået en del af vejen: en tilstrækkelig sidstebegrundelse af argumentationsinstansen er næste skridt ^{2,3} ■

² En stor tak skal lyde til professor Søren Harnow Klausen for god og tilgængelig vejledning igennem hele bachelorforløbet samt til ph.d.-studerende Jesper Lundsryd Rasmussen for gennemlæsning og kommentarer.

³ Se litteraturliste for ”Førstefilosofi: En (u)mulighed?” på sidste side i magasinet.

KORTFATTET BEMÆRKNING VEDRØRENDE TÆNKNINGENS BEGYNDELSE ELLER OPRINDELSE: ET MISLYKKET FORSØG PÅ AT TÆNKE SELV

AF LARS PIHL BJERRE, FILOSOFISTUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

*SKULLE TÆNKNINGEN HERMED
VÆRE BEGYNDT MED THALES' BE-
RØMTE YTRING?
- NATURLIGVIS IKKE*

Hvad vil det sige, at tænkningen begynder, eller at tænkningen har en begyndelse? Og svarende: Hvad betyder det, at tænkningen har en oprindelse, eller at tænkningen oprinder?

Almindeligvis indledes filosofihistorier med Thales, der allerede af Aristoteles blev udråbt som den første filosof (Met. A3, 983b20), og det beskrives, at der i denne periode er tale om en overgang fra en mytisk verdensforståelse til en art rationelt udformet forståelse af verden eller i hvert fald et forsøg på at undersøge verden med fornuften som rettesnor, altså overgangen fra mythos til logos (Friis Johansen 1998, s. 34, s. 38). Skulle tænkningen hermed være begyndt med Thales' berømte ytring? Naturligvis ikke. Thales og hans samtidige repræsenterede måske nok et spring i måden at tænke på, men ingenlunde et spring fra ikke-tænkning til tænkning. Myterne (mythos) rummer også en erkendelse, men blot af en anden type end den rationelt-filosofiske (logos). Begge former for tænkning har sin sandhed, og i den forstand ville det være en misforståelse at hævde, at tænkningen først begyndte ved de ioniske naturfilosoffer.

*”TRÆKRONEN VAR IKKE UDEN
RØDDERNES NÆRING OG UDEN
TRÆKRONEN KUNNE RØDDER-
NE IKKE SPILLE ROLLEN SOM DET
NÆRINGSDISTRIBUERENDE STED
HVORFRA TRÆET OPRANDT.”*

Lad os slå fast med det samme: At spørge til tænkningens begyndelse er ikke det samme som at spørge til, hvornår menneskeslægten i dens biologiske udvikling begyndte at tænke i håb om at finde ”den første tanke”. Dette spørgsmål må principielt ligge uden for filosofien, ligesom vi ikke kan opholde os ved spørgsmål om, hvorvidt tænkningen overhovedet er begyndt. Heller ikke ”das Problem des Anfangs” indfanger det her efterspurgte: Det drejer sig ikke om systemets første begreb, hvorfra resten skal udledes.

Hvad er da en begyndelse? Hvad spørges der overhovedet efter eller til, når dette spørgsmål stilles? I Første Mosebog kap. 1 vers 1 hedder det, at ”I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden.”. Her optræder begyndelsen som det, der går forud for alt andet – det første i en række af hændelser. Noget lignende finder man i den græske mytologi i Hesiods Theogoni, l. 116: ”First of all Chaos came into being...”. Begyndelsen får hermed en tidlig betydning som det punkt, der indstifter tidsligheden overhovedet. Begyndelsens ”punkt” bliver et tidspunkt. Begyndelsen betegner i disse skabelsesberetninger en bevægelse fra et ”tidsligt” ubestemt før til et tidsligt bestemt efter, hvorved begyndelsen på mærkværdigvis tvedeles i en tidlig og historisk side henholdsvis en atidslig og ahistorisk side. Disse begyndelsens momenter lader sig dog kun genuint opdele på denne facon, såfremt beskueren så at sige kan opholde sig ved begyndelsens før og efter samtidigt, hvilket i sagens natur ikke lader sig gøre: Før’et er endnu

ikke tilhørende en tid.³

I den her anførte betydning er begyndelsen radikal⁴ – det handler om verdens oprindelse; en oprindelse, der muliggør enhver senere hændelse, hvorved det illustreres, at begyndelsen og oprindelsen står i et grundlæggende ("kausalt") forhold til ethvert efterfølgende moment på samme måde som træets rødder står i forhold til træets stamme, grene, blade etc., men bevægelsen er rettet begge veje. Ligesom rødderne leverer livgivende næring til træets overjordiske og synlige dele, leverer de synlige dele af træet det materiale, der muliggør fortolkning af rødderne som træets "oprindelse" og "grundlag". Trækronen var ikke uden røddernes næring, og uden trækronen kunne rødderne ikke spille rollen som det næringsdistribuerende sted, hvorfra træet oprandt.

For at føre analogien tilbage til tænkningens "område" må vi sige, at tænkningens oprindelse og tænkningen som sådan aldrig kan være det samme, men at tænkningen står i et afhængighedsforhold til oprindelsen, der på den anden side beror på tænkningen og dennes udlægning. Den cirkularitet, der fremvises her, har intet at gøre med en "ond cirkel", men peger derimod på oprindelsens flygtige natur: Oprindelsen må, når det gælder tænkningen, principielt altid vise sig i sin "nutidige" skikkelse; det vil sige, som allerede udlagt og bestemt, som netop oprindelse. At lede efter en "oprindelig oprindelse" er et omsonst foretagende, men det betyder ikke, at det slavelignende afhængighedsforhold, tænkningen står i til oprindelsen, af den grund skulle være opløst. Tværtimod. Oprindelsen oprinder stedse i sin ubestemte skjulthed.

I dette ligger også, at oprindelsen på en og samme tid hører fortiden og fremtiden til. Ved dette menes, at oprindelsens primære sted ikke er en for længst forgangen fortid – noget "forhistorisk" – der kan studeres ved blot at spørge indgående til de ældste, overleverede tekster, vi af mere eller mindre tilfældige, historiske grunde er i besiddelse af og dermed bekendt med. Derimod er oprindelsen et noget, som kommer os i møde som noget fortidigt, omend den måde, oprindelsen kommer på, må tilhøre den tid – det vil sige tidens udlægning af oprindelsen – den kommer til eller oprinder i. Oprindelsens primære sted, hvor den mest stædigt har sit virke, er således fremtiden til trods for dens tilsyneladende fortidighed. Tidsligheden betegner ikke primært den kronologiske tid ("kalenderregning"), tidsligheden har derimod med tænkningens udlægning af tænkningen selv at gøre. Et forsigtigt forsøg på at bestemme oprindelsen formalt kunne lyde: Oprindelsen betegner tænkningens tidslighed overhovedet.

Indtil videre er forbindelsen mellem begreberne oprindelse og begyndelse kun svagt antydet. Begge begreber har med tiden at gøre, men udtrykker hver en del af den. Oprindelsen er netop blevet bestemt som tidslighed overhovedet, dvs. "sammensmeltningen" af fortid, nutid og fremtid. Begyndelsen har i modsætning til oprindelsen en mere "dagligdags" tidslighed ved sig, et før begyndelsen og et efter – sidstnævnte må forstås, som allerede begyndt.

De græske naturfilosoffer begyndte ved at spørge til begyndelsen, og Thales skulle angiveligt have ment, at vand var altings princip. Dette har vi fra Aristoteles, og i Metafysikken skriver han, at de første filosoffer søgte efter at bestemme verdens princip som et eller flere urstoffer, der bevares gennem den blot tilsyneladende vorden og forgåen – et urstof, der så at sige udtrykker eller indeholder altings natur, verdens arché [ἀρχή]. (Met. 983b16ff, Friis Johansen 1998, s. 38) Senere oversattes arché til det latinske causa eller principium, altså princip eller årsag i moderne sprogbrug. Arché kan således betyde både begyndelse og oprindelse: at vand, som Thales siger, er kosmos' arché betyder derfor så meget som, at verden er "opstået" af vand⁵, at verdens "natur" eller "væsen" er vand, at verdens årsag er vand. Vi skal ikke opholde os ved disse kryptiske udsagn.

I det græske arché gøres der tilsyneladende ikke forskel på begyndelse og oprindelse. Det er to sider af samme sag, og derfor kan begyndelsen heller ikke siges at være et "engangsfænomen", men snarere en bestandig "gentagelse" af begyndelsen, der ikke blot udfolder sig ved den før omtalte "radikale begyndelse" i skabelsesmyterne, men tillige udfolder sig i ethvert efterfølgende moment. Begyndelsen er ligesom oprindelsen, ikke et punkt, der skal "overstås", før verden kan "gå sin gang", men snarere et fænomen, som tænkningen må følge, hvor end den går.

Vi må altså indrømme, at begyndelsen og oprindelsen ikke er forskellige i nogen fundamental forstand, men vi må trods dette nære slægtskab holde fast i, at der er en forståelsesmæssig fordel ved at opretholde en skelnen: Med oprindelse benævner vi den måde, som begyndelsen oprinder i tænkningen, og selvom der angiveligt kan være tale om, at disse begrebers greb kan være mere fremtrædende i visse historiske perioder eller filosofiske traditioner end i andre, har de altid deres virkning som et vilkår for tænkningen. Tænkningen er aldrig min, selvom den oprinder ”i” mig, ligeså lidt som sproget er mit, om jeg så lavede mit eget sprog. At tænke er at være ledt i en retning, der længe før ens tid blev udstukket. Derfor er forsøget på at tænke selv i udformningen af dette skrift mislykkedes, såfremt det her fremstillede regnes for tænkning. Tænkningen begynder bestandigt, men begyndelsen skjuler altid sig selv. Så snart tanken griber efter begyndelsen, er den allerede begyndt, og i selve grebet forsvinder begyndelsen. Tænkningen oprinder, tænkningen kommer os i møde, men oprindelsen, det sted, hvorfra der oprindes, skjuler til stadighed sig selv i dens kommen.^{6,7} ■

³ De her anførte bemærkninger vedrørende den kristne skabelsesberetning og den græske kosmogoni er at betragte som rent illustrative og skal ingenlunde anses som andet end netop det. Der er ikke tale om en teologisk eller religionshistorisk udlægning.

⁴ Radikal, af lat. ”radix” (rod): Gående til oprindelsen, det essentielle.

⁵ Der må her tages et vist filologisk forbehold: Thales’ tekster, såfremt sådanne nogensinde har foreligget, er os ikke overleveret, og en nærmere undersøgelse af Thales præcise holdninger på dette område (som på alle andre) er medieret gennem kommentatorer (eksempelvis Aristoteles). Da vores ærinde er rent filosofisk – ikke ”lomme-filologisk” – skal dette ikke problematiseres yderligere her. Cf. G. S. Kirk, J. E. Raven & M. Schofield: *The Presocratic Philosophers: A Critical History with a Selection of Texts*, Cambridge University Press, 2013, 2. udgave, s. 88ff.

⁶ Jeg vil gerne takke lektor emeritus Jørgen Hass, Syddansk Universitet, for at have læst, kommenteret og diskuteret manuskriptet med mig. Jørgen Hass har udvist usædvanlig stor hjælpsomhed.

⁷ Se litteraturliste for ”KORTFATTET BEMÆRKNING VEDRØRENDE TÆNKNINGENS BEGYNDELSE ELLER OPRINDELSE: ET MISLYKKET FORSØG PÅ AT TÆNKE SELV” på sidste side.

DEBATINDLÆG: SUPERMENNESKET

AF RIKKE FRIIS BENTZON, FILOSOFISTUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

Med de nye fremskridt inden for bioteknologien er det muligt at designe sit eget barn, ud fra dets genetiske anlæg. Skal det have blå øjne? Rødt hår? Ved kunstig befrugtning kan man se genanlægget hos et kommende barn, og derefter vurdere om det skal indføres i livmoderen. Giver det urealistiske forventninger fra forældrene til barnet, eller det bare et led i vores udvikling, hvor de svage bliver sorteret fra?

Med kunstig befrugtning fra donorsæd eller donoræg, kan man vælge ud fra udvidede donorprofiler. Udover de fysiske karakteristika, kan man også se donorens uddannelse, helbredsoplysninger og hvilke interesser donoren har.

Præimplantationsgenetiskdiagnostik – eller PGD – er en anden måde hvor man kan designe et barn. Det bruges ved reagensglasbørn, vis gener kan testes inden de bliver opsat i livmoderen. Det er især en brugt metode, hvis man som et forældrepar ved, at enten den ene eller den anden part bærer på en kromosomfejl eller genetisk sygdom, og ikke ønsker at give det til sit barn. Det er en god idé, hvis man ikke føler at man kan opfylde barnets behov, hvis det bliver sygt eller at man vil undgå smerter for barnet.

Det stiller os dog over for et spørgsmål: hvornår er et menneske et menneske?

Hvis man har Downs Syndrom, har man så ikke et lige så godt liv, som mennesker uden kromosomfejl? Det sender en meddelelse til alle med en kromosomfejl, hvis man begynder at vælge fostre fra, pga. kromosomfejl. Det kan ses som, at man ikke mener at de fortjener at leve. Det er svært – hvis ikke umuligt – at skelne årsagerne til at skille sig af med et foster, fra hinanden. Er det fordi man som forældre ikke føler at man har mulighederne for at give et barn med en kromosomfejl et godt liv? Det kræver trods alt en vis økonomi og muligheden for at pleje sit barn i længere tid end normalen. Men hvad hvis det er fordi man mener at personer med kromosomfejl ikke er rigtige mennesker? De ligner eller lyder ikke altid som normalen. Så hvem har ret til at træffe valget om de er 'rigtige mennesker' eller ej?

Der er derfra ikke langt til at snakke om et Supermenneske. Alle der har læst Huxleys 'Fagre Nye Verden' frygter at vi snart begynder at avle mennesker, så vi kommer til at blive klogere, stærkere og generelt 'mere perfekte'. Andre vil se det som en positiv udvikling: vi udvikler vores fulde potentiale som mennesker, og det indebærer at bruge den teknologi vi skaber. Det er, for nogle at se, den naturlige udvikling for os mennesker – en del af vores formål.

Vil et sådant Supermenneske have en højere livskvalitet end handicappede eller almindelige mennesker? Skal deres liv vægtes højere? Moralsk set er der ikke umiddelbart en grund til at gøre forskel – hvori skulle den bestå? Det er de færreste, hvis moralske samvittighed tillader dem, at vægte Supermenneskers liv højere end handicappedes. Der lader heller ikke til at være nogen der kan udtale sig kvalificeret omkring handicappedes livskvalitet. Mentalt handi-

cappede personer kan være svære at forstå, og nogle stoler ikke på deres udsagn. Men ofte lyder de jo ganske glade – som de populære Morten og Peter – og jeg ser personligt ingen grund til at deres livskvalitet skulle være lavere end min egen.

Men hvad hvis der er forskel på glæder? "Hellere en trist Sokrates end en glad gris" er et udtryk man tit joker med på filosofgangene. Det betyder, at de glæder man kan have som et intelligent menneske, altså Sokrates, er bedre, eller mere vigtige, end de glæder en gris har. Men der er intet bevis for, at grisenes glæde ikke er lige så ægte som vores. Hermed ikke sat lighed mellem folk med kromosomfejl og grise – men analogien holder. Jeg vil vove min hals og påstå, at deres glæde er mere ægte end min – mere fri for bekymringer. Det virker oplagt at tro at Supermennesket så vil have endnu flere bekymringer end jeg, da det vil være en 'super' udgave af en som mig, og de bekymringer det medfører. Forventningspresset vil helt garanteret være højere for det Supermenneske – og det superbarn det er til at begynde med.

Med det er cirklen sluttet. Et designet barn kan være begyndelsen til at avle supermennesker. Hvad ville forventningerne være til sådan et barn, hvis gener er omhyggeligt udvalgte?

Men måske er Supermennesket det næste skridt i evolutionen. Hvorfor nægte at bruge den teknologi, som vores udviklede samfund giver os mulighed for at benytte?

KONFERENCEBERETNING: "HEIDEGGERS 'SCHWARZE HEFTE' – IDEOLOGIEANFÄLLIGHEIT DER INTELLEKTUELLEN"

AF: JESPER LUNDSFRYD RASMUSSEN, PHD-STUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

D. 9.-11. December 2015

Genoplivningen af debatten omkring Heideggers person og filosofi efter de første s.k. sorte hæfters udgivelse har tilsyneladende sat sig tydelige aftryk i hele den filosofiske verden: En Brian Leiter kunne nu grundet antisemitisme-skandalen endelig se sig fri for yderligere beskæftigelse med Heideggers fænomenologi og, ikke mindst, Nietzsche-udlægninger; en Freiburg-professor Günter Figal trak sig tilbage som præsident for det internationale Heidegger-selskab (ligesom hans umiddelbare efterfølger Donatella Di Cesare). Ja tilsyneladende havde det politiske konsekvenser, da den s.k. Heidegger-Stuhl måtte nedlægges, hvad der foranledigede en underskriftsindsamling mod nedlæggelsen af Heideggers lærestol indeholdende navne fra hele verden (også undertegnede navn er at finde på listen) – (ganske vist har der aldrig været en sådan) men stolen var jo ikke kun Heideggers, lød indvendingen fra underskriftsindsamlingen, det var også dennes lærers, Edmund Husserls, og hvad skulle der så ikke ske med filosofien i Freiburg.

Nu er det let, på afstand (såvel i tid som i rum), at være bagklog, men tydeligt er det, at indtrykkene efter skandalen (Heideggers sorte hæfter) var allestedsnærværende. Og dog: bevidstheden og reaktionerne om skandalen syntes større i det omgivende miljø end i Freiburg, centrum for begivenhederne selv. I hvert fald var en konference og offentlig behandling om dette emne mærkeligt fraværende i Freiburg.

Dette skulle der nu laves om på. Rektor for Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Hans-Jochen Schiewer åbnede konferencens offentlige plenumforedrag og plenumdiskussion med håbet om et transparent og etisk forhold til universitetets historie som grundlag for en produktiv auseinandersetzen med fortiden. Aftenforedraget og dermed det første offentlige indtryk bestod af et foredrag i en til randen fyldt Audimax, med professor emeritus fra universitetet i Freiburg Rainer Martens, en elev af Heidegger selv og tillige en af hans hårdeste kritikere. Martens gjorde overfor Heidegger (og Heidegger-forskningen) gældende, at Heideggers tænkning og politiske verdensanskuelse samt menneskesyn hang intrinsisk sammen. Fra den spæde begyndelse til Heideggers død var antisemitismen, nazismen og tænkningen uadskilleligt sammenflettet. Problemet er, at Heidegger fremhæver væren selv i en sådan grad, at alt andet svinder ind til ligegyldigheder ved siden af – hvad Emil Angehrn senere og mere rammende diagnosticerede som en mangel på overflade i Heideggers filosofi. Derudover kritiseredes Heidegger af Martens for at være en dårlig filosofihistoriker. Selv Heideggers egen filosofiske position er uholdbar, fordi Heidegger vil tematisere noget, der ikke kan siges, dvs. beskæftigelse sig med det umulige, hvad der på den anden side gør Heidegger så tiltrækkende. Heidegger var en mystiker, der opfandt sine egne problemer ud af det intet, han beskæftigede sig med. Offentlighedens første indtryk og det første opgør med Heidegger bestod således kort og godt i den vulgære indvending med Heidegger: det er en obskur døds-kult-mystik. Problemet med Heidegger er altså hans såkaldte filosofi selv. Der er med andre ord ikke andet at forstå ved Heideggers filosofi, end at den er mystisk. Vulgariteten til trods: Godt var det dog at høre en kritik af det filosofiske indhold af Heideggers tænkning. Om kritikken træffer sit mål, overlader jeg til andre at bedømme.

Panelet, der skulle diskutere foredraget, bestod af professor i filosofi Marion Heinz, en kendt Heidegger-forsker, Martens selv, professor i filosofi Axel Hutter, mest kendt for Kant-, Hegel- og Schelling-forskning, og moderatoren professor i teologi Magnus Striet. Grundtonen var meget kritisk, og til at begynde med bestod oppositionen nærmest i sit fravær ved Heinz' afstandstagen til Heideggers filosofi (i betydningen laden ligge). Men efter lidt begyndelsesvanskeligheder måtte Hutter – som den eneste i podiet, der ikke egentligt har arbejdet med Heidegger – genkalde sig den lignende behandling af Kant, Fichte og Hegel. I forholdet til Heidegger så Hutter tyskernes egen skyldfølelse, hvad der kunne komme i vejen for en undersøgelse af Heideggers filosofi.

Den efterfølgende dag for tilmeldte bestod af en session om autoritær tænkning i Weimarerrepublikken og en session om Heideggers begyndelse. Både sociologiprofessor Wolfgang Eßbach og teologiprofessor Claus Arnold gav gode overblik over hhv. Tyskland i begyndelsen af det tyvende århundrede og Heideggers forsøg med katolicismen og dennes antimodernisme i brede strøg. Særligt Eßbachs foredrag manglede dog en egentlig sammenkædning med Weimarer-tiden og Heidegger, hvad der undrede en spørgende tilhører. Professor i filosofi Andreas Urs Sommers gav så et blik på Heideggers brug af Nietzsche og forfalskningerne i en polemisk tone. Tesen var dog interessant: Nietzsche fungerer som en drejeskive ind i det moderne, men netop hermed kan han også lede ud af det moderne. Den store forskel på de to tænkere blev fastsat til at være forholdet til ironien og ikke mindst selvironien. Interessant var også kritikken af Heideggers behandling af Nietzsches værker og Heideggers ønsker om editionsprincipperne for hans egen udgave af de samlede skrifter (Gesamtausgabe). Dette er et ømt punkt for Heidegger-forskningen, Heidegger-familien, som med hård hånd forvalter Heidegger-arkivet, og Vittorio Klostermann, hvis forlag udgiver de samlede værker. Sidstnævnte måtte da også forsvare den samlede udgave som værende i det mindste bedre end andre udgaver. En holdning, der ikke fandt megen bifald blandt deltagerne.

Anden sektion gik i kødet på det, der trods alt alligevel måske var værd at beskæftige sig med hos Heidegger. Professor i filosofi Lore Hühn gav en sammenligning af Heideggers dødsanalyse og det formegentlige forbillede til denne, nemlig Kierkegaards "Ved en Grav", mhp. Kierkegaard-receptionen hos Heidegger for at lade de to tænkere konfrontere hinanden ift. etikken, valget af selvet og dødens rolle heri. Dette perspektiverede hun kort til Heidegger-eleverne Löwitt, Arendt og Jonas, som alle i kølvandet på Heidegger tog dennes emner positivt op. Dermed gav Hühn et eksempel på, hvorfor det er svært at undgå Heidegger: selv uden Heideggers egen tænkning (hvad det end skal sige, og hvis de to ting kan skilles) ydede han for vigtige bidrag til tolkninger af idéhistorien til, at man i dag bare kan glemme ham. Og han banede vejen for nogle afgørende tænkere i det tyvende århundrede.

Sidstnævnte problematik om døden tog professor i filosofi Christian Bermes op med et kritisk blik via Husserls behandlingen af døden som grænseproblem for filosofien. Husserls dødsbegreb som en drømmeløs søvn er ganske vist meget klassisk og næppe ny, men med henvisning til Plessner og samtiden, tegnede Bermes et billede af en Heidegger, som slet ikke havde en forståelse af liv, herunder de derfor nødvendige videnskaber. Hvad der her også var spændende, men kun indirekte kom frem, var forskellen på Heideggers og Husserls fænomenbegreb som stridens egentlige kerne. Professor i filosofi Jeff Malpas præsenterede herefter sin og Ingo Farins bog *Reading Heidegger's Black Notebooks 1931-1941*. Dagen efter åbnede han også næste session om Heideggers filosofi og person ift. nationalsemisme.

Malpas' foredrag, som var det eneste på engelsk, hvad han så sig nødsaget til at undskylde for, omhandlede humanismekritikken efter 1945. Modsat mange andre var han som tilhænger af Gadamers hermeneutik mere direkte positiv overfor Heidegger og mente, at det blotte fortolkningsspørgsmål medfører, at vi ikke endegyldigt kan sige, om Heideggers filosofi er nazistisk. Ud fra en positiv fremstilling af Heideggers kritik af humanismen præsenterede han sin topologifilosofiske læsning af Heidegger. Begge emner blev der kritisk spurgt ind til i diskussionen. Det efterfølgende foredrag af professor i filosofi Peter Trawny gik mere direkte til konferencens tema ift. at bestemme hvilken type antisemitisme, der findes i hæfterne – at en version er at finde der, var if. Trawny hævet over al tvivl. Ud fra tre svar på spørgsmålet om

'jødens' status (myte eller sag) i antisemitismen fra Sartre, Arendt og Adorno, lod Trawny Heideggers brug af 'jøden' i sin tænkning indplacere på linje med Sartres og Adornos mytiske bestemmelse af jøden. Hos Heidegger ses jøden altså som et for Heidegger tilfældigt modpunkt svarende til en 'Seinsvergessenheit'. Og alene ud fra et modpunkt kan filosofien forstås, hvorfor et modpunkt bliver nødvendigt – at dette hos Heidegger identificeredes med jøden, var if. Trawny tilfældigt. Der svarer m.a.o. ikke noget til 'jøden' i Heideggers filosofi, hvorfor Heidegger i denne henseende er uskyldig if. Trawny.

Et klassisk forsøg på at redde (noget af Heidegger) gav professor i filosofi Christoph Demmerling med et foredrag på baggrund af Jürgen Habermas' FAZ-artikel (1953) og dennes læsning af Heidegger ud fra idéen om en læsning af Heidegger mod Heidegger selv. Habermas blev også fulgt i løsningen på problemet Heidegger: 1930 er skilleåret for Heideggers antisemitisme, så den tidlige filosofi kan stadig læses og bruges uden så stor risiko som den senere efter 1930.

Privatdocent Oliver Müller fortsatte med et foredrag om Hans Blumenbergs filosofiske forhold til – og læsning af Heidegger. Hovedsigtet her var at vinde en forståelse af såvel Blumenberg som Heidegger, ved at se nærmere på Blumenbergs tidlige prægning fra Heidegger og den tiltagende distancering, med særligt henblik på dannelse, antropologi og den deraf følgende mulige uforfærdelighed (hos Blumenberg).

Som afslutning på konference fandt endnu et offentligt aftenforedrag sted. Endnu engang var salen fyldt (nu dog en mindre en), og igen var taleren stærkt kritisk overfor Heidegger. Professor i filosofi Dieter Thomä, elev af Martens, gav et nyt, forfriskende blik på Heideggers tænkning som udråbstegnets filosofi. Hele Heideggers filosofi, fra begyndelse til enden, skal forstås som påbud. Imperativet er altså den modus, der udgør grundtonen i Heideggers tænkning. I modsætning til sin Doktorvater mente Thomä altså ikke, at hele Heideggers filosofi er en (mystisk) omgang med værens mumlen; ej heller, mente Thomä, er den klassiske forståelse af Heidegger som spørgsmålstegnets filosof korrekt. Heideggers filosofi er at forstå som befalinger mod hhv. individet og kollektivet, hvor den anrårte i stigende grad mister muligheden for selv at tolke, se og reagere på påbuddet, dvs. tegnet, så Heidegger i stigende grad forvandler sig fra argumenterende filosof over sandhedssigeren til den rent demonstrativt-befalende profet.

Herigennem nærmede Thomä sig alligevel det første aftenforedrag ved dog at nuancere det således, at Heidegger i den tidlige filosofi var til at forstå filosofisk, mens den senere var ren mystik udenfor al mulig diskussion. Såvel konferencen som spørgsmålet Heidegger var så i offentlighedens lys kommet til sin afslutning. – Og der var da heller ingen spørgsmål ex auditorium.

Generelt, men som nævnt med undtagelser, blev det taget for givet, at Heideggers filosofi og politiske overbevisning hænger mere eller mindre nødvendigt sammen, hvad de sorte hæfter skulle godtgøre. Dette blev dog sjældent behandlet eksplicit, hvorfor det for undertegnede umiddelbart ikke synes at være godtgjort filosofisk, hvor, hvordan og hvorfor Heidegger kunne indoptage antisemitismen i sin tænkning. At der er antisemitiske passager i Heideggers nedskrevne opus, kan ikke benægtes, men netop derfor synes en beskæftigelse med Heideggers tænkning at være et endnu mere påtrængende anliggende – både for at vise faldgruber og potentialer. Tilgangen hertil skal som en for filosofien selvfølge være kritisk og prøvende; men hvilken filosofisk tilgang er ikke det? Afgørende er her typen af kritik og det punkt i bestræbelserne på at forstå en sag kritikken indfinder sig. En direkte forbindelse mellem tænkning og antisemitisme i Heideggers tænkning synes altså stadig uklar, om end grunden til dette arbejde er klargjort. Hvad der derimod stod lysende klart, var besværligheden ved i dag at ville og have beskæftiget sig med Heideggers filosofi.

– Alle foredrag kan ses og høres på FRIAS' side på Albert-Ludwigs-Universitäts hjemmeside (www.uni-freiburg.de).

EVENTKALENDER

KONFERENCER OG SOMMERKURSER

27-19/6

Causality in the Sciences of the Mind and Brain

AU, Auditorium 3, Bygn. 1451, d. 27. – 29. Juni 2016, Gratis

2/7

Sommerkursus: Lidenskabens tænker – Johannes Sløk 100 år!

Testrup Højskole, d. 26. juni – 2. juli 2016, 2200kr

15-19/8

Copenhagen summer school in phenomenology and philosophy of mind

KUA, Auditorium 22.0.11, d. 15. - 19. August 2016, 750 kr.

17-19/8

Reconsidering the Existential: the Aesthetic, the Ethical, the Religious

KU, SK Forskningscenter, d. 17. – 19. August 2016, Gratis

17-21/10

What Social Robots Can and Should Do

AU, Bygn. 1441, d. 17. – 21. Oktober 2016, 450 kr.

FOREDRAG

12/5

An Extradisciplinary Approach to the Study...

KUA, Lokale 25.5.11, d. 12/5-16, kl. 14:15
Gratis

12/5

Erfarelse og auralitet i Jazzperformance

KBH, Filosofisk Forum, d. 12/5-16, kl. 19:30
Gratis

17/5

Social Constructions: Origins, Impact, Emergence

SDU, Odense, U100, d. 17/5-16, kl. 10:00
Gratis

17/5

Why Do We Explain Using Mechanisms?

KUA1, Lokale 27.0.17, d. 17/5-16, kl. 15:00
Gratis

17/5

Store klassiske filosoffer – Marx

SDU, Odense, U144, d. 17/5-16, kl. 18:00
80 kr.*

17/5

Selv-bekendelse i religionsfilosofisk perspektiv

KBH, TeoBar, d. 17/5-16, kl. 19:30
25 kr.

18/5

RELIGIO: Kandidatpræsentation

SDU, Odense, U130, d. 18/5-16, kl. 16:30
35 kr.

18/5

Bogen om den store livsangst (Begrebet Angest)

SDU, Odense, U144, d. 18/5-16, kl. 17:00
90 kr.*

19/5

Filosofi, Innovation og 'Ringenes Herre'

AU, Studenternes Hus, d. 19/5-16, kl. 19:30
30 kr.

24/5

Store klassiske filosoffer – Hume

SDU, Odense, U144, d. 24/5-16, kl. 18:00
80 kr.

25/5

Bogen om (...) (Sygdommen til Døden)

SDU, Odense, U144, d. 25/5-16, kl. 17:00
90 kr.*

25/5

Kristendom er liv og ikke viden

KBH, Filosofisk Forum, d. 25/5-16, kl. 19:30
Gratis

26/5

Tidsskriftet Kierkegaardiana

KU, Teol. Fakul., Auditorium 1, d. 26/5-16, kl. 19:30
50 kr.

3/6

Kirkerummets æstetik og teologi

KU, Teol. Fakul., Auditorium 7, d. 3/6-16, kl. 13:00
Gratis

14/6

“On Practice Theory” v. Theodore R. Schatzki

AAU Copenhagen (Lok. 1.108), d. 14/6-16, kl. 14:00
Gratis

31/7

Foredrag v. Jørgen Hass

KBH, Filosofisk Forum, d. 31/7-16, kl. 19:30
Gratis

SEMINAR OG WORKSHOPS

12/5

On the Meaning of Style: Black Metal's

'Black' SDU, Odense, U66, d. 12/5-16, kl. 15:15
Gratis

13/5

On Kierkegaard's Criticism of H. N. Clausen

KU, Teol. Fakultet, Lokale 403, d. 13/5-16, kl. 10:15
Gratis

13/5

At forstå Kant – en anderledes introduktion
KUA, Lokale 15A.0.13, d. 13/5-16, kl. 17:00
Gratis

20/5

The Problem of Evil, Self-Knowledge and (...)
KU, Teol. Fakultet, Lokale 403, d. 20/5-16, kl.
10:15
Gratis

25/5

Self as Self-relation in Relation to Others
KU, SK Forskningscenter, d. 25/5-16, kl. 14:15
Gratis

16/6

Bodies, Forces and Thinking in Dance
SDU, Odense, Bygn. 39 d. 1/6-16, kl. 13:00
Gratis

5/10

**Open House – Interdisciplinarity at CSF re-
search**
KUA, Auditorium 22.0.11, d. 5/10-16, kl. 14:00
Gratis

KULTURARRANGEMENTER, STUDIE- EVENTS OG FESTIVALER

25/5

Science in the city
Odense, Studenterhuset, d. 25/5-16, kl. 19:00
Gratis

26/5

Forfatteroplæsning: Alen Meskovic
Odense, Studenterhuset, d. 26/5-16, kl. 19:00
20 kr.

28/5

**Den filosofisk videnskabelige traditions fød-
selsdag**
KBH, Rundetaarn, d. 28/5-16, kl. 15:00
50 kr.

31/5

Foredrag: Fokus på det folkelige gennembrud
Odense, Carl Nielsens Hjem, d. 31/5-16, kl.
19:00
Gratis

27/9

**Aftenåbning: 100 år med Carl Nielsens 4.
symfoni**
Odense, Carl Nielsens Hjem, d. 27/9-16, kl.
19:00
Gratis

22/5

Matinekoncerter v. Odense Symfoniorkester
Odense, Carl Nielsen Museet, d. 22/5-16, kl.
11:00
Gratis

Lunchtime Concerts

SDU, Odense, Campustorvet, Torsdage, kl.
12:00
Gratis

Torsdagskoncerterne

Odense, Kongens Have Torsdage, kl. 17:00-
22:30
Gratis

SPOKEN WORD FESTIVAL

(Odense, d. 22. – 27. August 2016)

H. C. ANDERSEN FESTIVAL

(Odense, d. 22. – 27. August 2016)

ODENSE FILMFESTIVAL OFF

(Odense, d. 29. August – d. 4. September 2016)

*Folkeuniversitet Odense

OBS! Priserne skal betragtes vejledende og gælder hoved-
sagligt for Studerede og selv om flere arrangementer er gratis
kan tilmelding eller forespørgsel på deltagelse være påkræ-
vet. Der er oftest begrænsede pladser, så op søg de enkelte
arrangementer for yderligere detaljer.

KOM MED TIL SYMPOSION

FOREDRAGSFORENINGEN V. FILOSOFI PÅ SYDDANSK UNIVERSITET

Foredragsforeningen Symposium er et tiltag af de studerende på Syddansk Universitetet, men er økonomisk uafhængige. Tanken bag foreningen er, at få et dybere blik ind i den klassiske filosofi. Vi bestræber os derfor på, at få så alsidige oplægsholdere ud som muligt. Vi har bl.a. haft Keld Buick fra RUC ude for at holde et oplæg om grænsefladen mellem geografi og filosofi. Andre gange kan det være mere klassisk filosofi, ofte med et emne der er oppe til diskussion eller noget som de studerende, der styrer foreningen ikke mener at der er nok af på pensum. I den genre har vi eksempelvis haft Søren Gosvig Olsen til at tale om Heidegger og nazismen. En tredje type oplæg, der fremstår som en blanding af de to allerede nævnte er de oplæg som "de lokale" holder. Når vores egne undervisere har færdiggjort et stykke forskning eller har udgivet noget nyt, inviterer vi dem typisk til at komme og præsentere deres forskning hos os. Vi forsøger derfor at dække alle emner bredt: fra anvendt etik over æstetik og til teoretisk filosofi! I hvert efterårssemester, almindeligvis den første fredag i november, afholder vi Forskningens Dag. Forskningens Dag er en hel dag fyldt med faglige oplæg, hvor vi typisk afholder et større foredrag til at starte dagen med – f.eks. har vi haft et dobbelt foredrag med Søren Harnow Klausen og Jørgen Hass, der diskuterede "Universitetets idé", og sidste år havde vi Pia Lauritzen til at holde et foredrag om filosofiens plads uden for universitets gange. Med dette sættes dagen i gang, og de ansatte på filosofi v. SDU præsenterer efterfølgende deres igangværende forskning. Der er plads til diskussion og underviserne kan få input og konstruktive kommentarer til deres projekter.

Foråret 2016 – semesteret der gik:

I årets forårssemester har vi haft en lang række af interessante oplæg. Første oplægsholder var Sara Kier Präem fra Århus Universitet, der holdte et oplæg om "Filosofisk metode og tankeeksperimenter". Den 10. marts havde vi vores egen underviser Søren Engelsen ude for at tale om "Fænomenologisk værdietik hos Scheler og Husserl", som er et af Søren's større forskningsområder. Den 31. marts var igen en fra Århus Universitet, denne gang var det Asbjørn Steglich-Petersen der fortalte om risikovurdering, med et fokus på risiciene indenfor naturvidenskab. Det sidste oplæg i semesteret lå torsdag d. 7. april og bød på en oplægsholder fra datalogi studiet, Marco Chirandini der talte om "Computing in the Wild".

Foredragsforeningen holder altid deres foredrag torsdage kl. 19:15 i U91. Programmet for næste semester (Efterår 2016) bliver offentlig gjort på Facebooksiden "Foredragsforeningen Symposium" samt på plakater, der hænges op på syddansk universitetet.

Se mere på: www.facebook.com/Foredragsforeningen-Symposium

KONFERENCEBERETNING: "GESCHICHTE, POLITIK, IDEOLOGIE. HEIDEGGERS 'SCHWARZE HEFTE' IM KONTEXT"

AF: JESPER LUNDSFRYD RASMUSSEN, PHD-STUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

D.14.-16. Januar 2016

Den 14.-16. januar 2016 fulgtes Heidegger-konferencen fra december 2015 op med endnu en konference med titlen: "Geschichte, Politik, Ideologie. Heideggers 'Schwarze Hefte' im Kontext". Arrangeret af professor i filosofi Günter Figal fra universitetet i Freiburg var temaet for konferencen begrænset til de sorte hæfter. Konferencen havde ikke samme grad af kontekstualisering og dermed faglig bredde som december-konferencen, men man fokuserede i høj grad på filosofi, politik og antisemitisme i Heideggers filosofi. Organisatoren, Figal, åbnede konferencen med et foredrag om Heideggers tidlige filosofi og problemstillingen omkring muligheden for et antisemitisk knæfald heri. Figal lagde dermed grunden for mange af de øvrige bidrag som undersøgelser af muligheden for en antisemitisk retning i Heideggers filosofi, hvilket understregede, at dette forhold stadig er en mulighed i Heideggers tænkning. Der er så at sige if. Figal rum i Heideggers tænkning for antisemitismen, men tænkningen selv er ikke som sådan antisemitisk. Med dette givet in mente til deltagere og de foredragende var konferencen i FRIAS' lokaler i udkanten af Freiburg åbnet. Spørgsmålet, hvorvidt denne mulighed medfører et ansvar eller kan anses som en mangel, som nogle har påpeget, forblev ubesvaret, men det åbnede for et kritisk, men dog fortsat arbejde med Heideggers tænkning i stedet for en prima facie afvisning. Hvordan denne mulighed på forskellige måder kom til udtryk, viste sig i forskellige bidrag, hvoraf jeg i det følgende vil fremhæve enkelte.

Professor i filosofi Dieter Thomä var igen på talerstolen i Freiburg. Denne gang med et foredrag om de sorte hæfter og den antisemitisme, som if. Thomä eksplicit indførtes i Heideggers *Seinsgeschichte* alene. Hæfterne, bemærkede Thomä, er præget af identitetsudsagn (alt ryger sammen) og superlativer. Herefter fulgte en sammenligning med Carl Schmitts antisemitisme. Hos Heidegger er forholdet if. Thomä langt mere konfust end hos Schmitt: hos Heidegger findes der bemærkelsesværdigt lidt om det jødiske etc., men det gives uhyre store følger. I *Sein und Zeit* er der dog anlæg til en antisemitisme (via hjemløsheden og verdensløsheden); det kendetegner dog ikke jøden som sådan, men ligeså vel andre medskabninger.

Lektor i filosofi Morten Thaning forsøgte sig med en rekonstruktion af, hvordan Heidegger kom til at tage fejl gennem en sammenligning med Faust-myten. Herved forsøgte han tillige at vise, at Heidegger faktisk havde midlerne til at undgå nationalsocialismen (Gadamer forsøgte at udnytte disse if. Thaning). Dertil bemærkede Figal i et spørgsmål, at hermeneutikkens principle of charity kollapser i Heideggers tænkning, hvorfor sådanne midler ikke kunne iværksættes. På denne måde fulgte Thaning positivt op på Figals spørgen efter kritiske læsninger.

Et interessant bidrag til konferencen var professor i filosofi Hans Ruins: "In the Spirit of Paul (Heidegger, Bultmann, Jonas)". Paulus er if. Ruin et interessant eksempel. Det skyldes ikke mindst Paulus selv som på den ene side vidne til en urkristendom og på den anden som jøde. De tre forskellige behandlinger (hos Bultmann, Jonas og Heidegger) af denne person giver derfor anledning til at følge tre forskellige udviklinger fra den samme begyndelse. Det interessante er if. Ruin, at Paulus blev brugt meget forskelligt, men alene i tilfældet Heidegger udviklede det sig til en form for antisemitisme.

Maurizio Ferraris præsenterede tesen, at Heideggers antisemitisme er en metafysikers antisemitisme. Som del af dette sammenstillede Ferraris Heidegger og farisæismen. Derudover tog Ferraris den vanskelige problemstilling op om den politiske venstrefløjs søgen mod den Heidegger. Ferraris er en del af en nyere bevægelse kaldet ny realisme. Med dette in mente overraskede Ferraris forslag til Heideggers fejltrin ikke: Heideggers fejl bestod i at forveksle erkendelsesteori med ontologi. Ferraris tese lød således noget polemisk: antisemitismen kræver eller lettes af anti-realismen, da vilje og realitet if. Maurizio her hænger sammen. Præcist hvor Heideggers tænkning bliver eller er antisemitisk, er, så vidt jeg kan se, endnu ikke velbe-

handlet, men tages endnu for givet ud fra enkeltteksempler. Men konferencen bidrog til en nuancering af problemet uden at ende i ren Heidegger-bashing. Tendensen synes at være, at man mener, at Heidegger ikke lukkede af for antisemitismen, så da denne historisk dukkede op, på den måde den gjorde, blev den indoptaget i tænkningen – om filosofien med nødvendighed måtte udvikle sig i denne retning, eller det skyldtes en historisk tilfældighed er et forhold i Heideggers tænkning, der endnu ikke er klarlagt. At det skete, besvarer ikke spørgsmålet om evnen til at tiltrække eller udarte sig til noget sådant i Heideggers filosofi. Med andre ord er det stadig uklart, hvad i Heideggers tænkning, der muliggjorde eller nødvendiggjorde antisemitismen og et eventuelt filosofisk ansvar heroverfor. ■

KONFERENCEBERETNING: KONFERENCE V. INTERNATIONALES FORSCHUNGSNETZWERK TRANSZENDENTALPHILOSOPHIE/DEUTSCHER IDEALISMUS

AF: TOBIAS KJELDGAARD, FILOSOFISTUDERENDE V. SYDDANSK UNIVERSITET

D. 18.-20. Februar 2016

Fra torsdag den 18. til lørdag den 20. februar 2016 afholdte Internationales Forschungsnetzwerk Transzendentalphilosophie/Deutscher Idealismus en konference på Syddansk Universitet i Odense. Arrangørerne af konferencen var Christoph Asmuth, professor ved Technische Universität i Berlin og leder af netværket, samt Jesper Lundsryd Rasmussen, ph.d.-studerende ved Syddansk Universitet. Hele 31 oplægsholdere lagde vejen forbi konferencen, sågar én fra Argentina og nogle fra USA, mens hovedparten af forskerne kom fra Europa, særligt Tyskland. Konferencens titel var "Das Problem des Anfangs". Hermed var tonen lagt til et par dages refleksion over et grundlæggende, filosofisk problem, nemlig begyndelsesproblemet; grundlæggende, fordi enhver filosof nu engang må begynde et sted, men også særligt mht. diskussionen om filosofiens og dens forskellige discipliners grundlag – begyndelse og grundlag hænger ofte tæt sammen.

Hvor skal man så begynde, når nu man skal berette om konferencen om begyndelsesproblemet? Det kan man selvfølgelig grunde længe over, men jeg vil hovedsageligt berette om konferencens tre af-tenforedrag, inden jeg vil kommentere generelt på konferencen.

Torsdag aften præsenterede Steffen Dietzsch, professor ved FernUniversität Hagen, sit foredrag med titlen "Anfangen am Ende der Metaphysik? Kants Einfall zu einem Neubeginnen". Her søgte han at vise, at man allerede hos Kant kan finde et væsenstræk ved den tyske idealisme, nemlig subjektet som medskabende eller konstruerende i sin søgen efter erkendelse. Den efterfølgende debat var præget af interesse og enighed. Fredag aften præsenterede Héctor Ferreiro, professor ved Pontificia Universidad Católica Argentina i Buenos Aires, sit foredrag med titlen "Absolute Ideality and the Problem of the Beginning of Knowledge". Her fremlagde og forsvarede Ferreiro en læsning af Hegel, der kunne bruges som forsvar for anti-realismen og samtidig kritiserede realismens klassiske og særligt kritiske læsning af Hegel. Gennem stort set hele konferencen var det gældende, at dialogen mellem taler og tilhører var præget af opfølgende, uddybende eller interesserede spørgsmål fremført i en ganske munter stemning, men netop Ferreiros foredrag satte for alvor gang i debatten og de kritiske røster. Søren Harnow Klausen, professor ved Syddansk Universitet og tillige næste aftens foredragsholder, var én af de fremtrædende kritikere, men der var også dem, der tog Ferreiros parti – om ikke helt, så delvist. Kritikken faldt særligt på Ferreiros forenkling af realismens position. Lørdag aften blev det som sagt Søren Harnow Klausens tur. Han præsenterede et foredrag med titlen "Problems of Methodological Beginnings in German Idealism and Contemporary Epistemology". Her blev der draget paralleller mellem samtidens og tysk-idealistiske forsøg på at overkomme begyndelsesproblemet. Udgangspunktet var kri-

terieproblemet to af hinanden afhængige spørgsmål: hvad vi ved, og hvordan vi ved. Hos den tyske idealisme ses en tendens til at bryde ud af problemet ved at finde en særlig instans, der kan besvare begge spørgsmål på én gang. Præcis som hos samti-dige løsningsforslag forbliver vilkårlighed et generelt problem. Det diskuteredes, hvor denne skepsis efterlader os – og en mulig morale fra oplægsholderen var (uden en skepticisme), at vi nok må indse, at det ikke bliver bedre og indrømme begrænsningerne herved.

For mig at se har konferencen været med til at sætte fokus på særligt én ting: begyndelsesproblemet er allestedsnærværende i filosofien. Og det er vel og mærke på flere niveauer; det optræder i mange forskellige sammenhænge. Oftest blev det behandlet i den teoretiske filosofi, men også i den praktiske. Her præsenterede Jack Reilly, ph.d.-studerende ved University of London, et foredrag kaldet "Hannah Arendt, Ernesto Laclau, and the Temporality of Political Beginnings", hvor mennesket anses for et væsen, der er i stand til at indsætte en politisk begyndelse ud af ingenting – og en succesfuld én sker ved en forglemmelse af det forrige eller forhenværende samt selve grundlagshandlingen i sig selv. Debatten rejste sig her hurtigt om en manglende normativitet.

På konferencen var en filosofihistorisk eksegese af begyndelsesproblemet hos filosoffer i primært transcendentalfilosofien og den tyske idealisme i højsædet. Man kunne her godt ønske sig en mere generel tilgang til begyndelsesproblemet på et metaniveau, hvor man forholdte sig til, hvorvidt en filosofisk begyndelse overhovedet er mulig, eller hvad der i fremtiden skal til for at løse problemet. Dette blev, når det blev berørt, oftest kun berørt overfladisk. Enkelte forholdt sig dog generelt hertil, særligt i en kritisk henseende, f.eks. Robb Dunphy, ph.d.-studerende ved University of Sussex, med foredraget "Pyrrhonian Scepticism and the Beginning of Hegel's Logic". Her debatteredes Hegel, som altid, men også den radikale skepticisme, som en pyrrhonisk skepticisme medfører i forbindelse med problemerne omkring begyndelsesproblematikken hos Hegel. Og med sådanne kritiske røster bør der også være åbnet op for en aktualisering af begyndelsesproblemet.

På sidstedagen af konferencen blev det annonceret, at en antologi med conferencebidragene er plan-lagt. Udgivelsen skal udkomme på Verlag Königshausen & Neumann. Tidspunktet er ikke fastlagt, men forhåbningen er 2017.

FILOSOFFEN I FOKUS

INTERVIEW MED: CAROLINE SCHAFFALITZKY DE MUCKADELL

Filosof Caroline Schaffalitzky de Muckadell er ansat som Lektor og studieleder for Filosofi ved Syddansk Universitet. Caroline underviser både ved Religionsstudier og Filosofi, og modtog undervisningsprisen i 2002 fra Det Humanistiske Fakultet ved SDU. Filosofistuderende og redaktør på Refleks, Nicoline Frost Lerche, tog en snak med hende om hendes vej ind i filosofien, hendes faglige udvikling og dét at være filosof i dag.

Hvornår og hvordan startede din interesse for filosofien?

Den startede vel først, da jeg begyndte at studere i 1990. Jeg vidste ikke hvad filosofi var, inden jeg begyndte at læse det. (Jeg troede at det var en offentlig hemmelighed her på stedet...) Jeg blev student det sidste år før filosofi kunne vælges i gymnasiet, så jeg havde ikke haft det før. Jeg tænkte, at jeg skulle vælge ét eller andet på universitetet og så bladrede jeg udbuddet igennem, og det eneste jeg ikke vidste hvad var, det var filosofi. Jeg tænkte, "nå, men den tager vi!" og det meget mærkelige var, at jeg på en eller anden måde havde fortrængt, at jeg faktisk havde været til Åbent Hus her på filosofi i foråret inden jeg begyndte. Det var vist Søren Harnow (som dengang var studerende), der havde præsenteret, hvorefter jeg gik ud af døren og tænkte, "No way! Det her, det skal jeg bare overhovedet ikke læse." Det blev præsenteret som i de gode gamle dage: Hvis man ikke kunne læse græsk, latin, tysk, fransk og engelsk flydende, og desuden havde gode matematiske evner og vidste alt om historie, så kunne man lige så godt droppe det. Jeg tænkte at det lød virkelig kedeligt, da jeg gik derfra. Det havde jeg på mystisk vis glemt, da

"NO WAY! DET HER, DET SKAL JEG BARE OVERHOVEDET IKKE LÆSE."

jeg meldte mig ind og valgte filosofi som førsteprioritet. Så kom jeg ind og syntes nærmest fra de første fem minutter, at det var ekstremt spændende. Det hang selvfølgelig sammen med at vi havde nogle virkelig inspirerende undervisere, som på mange måder var dygtige pædagogisk. Der var selvfølgelig også meget som var virkelig mærkeligt dengang, men især David Favrholt og Erich Klawonn var formidable formidlere. De var virkelig gode til at sælge varen. De var knap så gode til at gøre en klart, hvad det var man skulle til eksamen, men det var der sådan set ikke særlig mange, der bekymrede sig om. Det handlede mere om det, at være til undervisningen og derefter hænge ud i kanten i timevis og snakke om ting, man aldrig havde tænkt over før. Jeg husker dette som meget overvældende kombineret med hele stemningen på studiet. Alle snakkede sammen på tværs af årgangene. Min årgang var den første rigtig store årgang. Vi var treogtredive og det var helt vildt. Derudover var vi også mange kvindelige studerende, hvilket også var helt vildt. Det plejede der ikke at være. Alle var vant til at snakke sammen fordi det ellers var et lille studie, og det blev vi indrulleret i, så vi snakkede lige så meget med dem på de

ældre årgange og forelæserne, som vi snakkede med dem på vores egen årgang. Det var en utroligt god måde at komme ind i studiet på. Der var ikke særlig meget pres på dengang og det gjorde ikke helt så meget, at man ikke nåede sine ting til tiden. Det havde nogle fordele, i kraft af den store motivation og at man uforstyrret kunne forfølge sine interesser, men betragtet som et studium, var det virkelig slapt og meget uprofessionelt. Jeg ville ikke ønske for de nye studerende, givet det system der er nu, at det fungerede på samme måde. Det gav nogle forkerede forestillinger om, hvad det var man skulle med studiet, og hvad det var man skulle tænke over undervejs. Jeg ved ikke engang, om det, at tale om det var tabuiseret, at tale om hvad man skulle bagefter eller om det bare var så tabuiseret, at ingen nogensinde kom i tanke om at det var noget man kunne overveje. Det var mere noget man lavede sjov med, og sagde at det, at spørge til hvad filosofi skulle bruges til, svarede til at man troede at filosofien var en hammer, man skulle bruge til at slå på ting med. Det var den almindelige indstilling, der holdte ved i meget lang tid. Folk fulgte deres interesser, så langt de overhovedet kunne, og de ting som man ikke interesserede sig så meget for, det tog man sig ikke af. Der var ikke rigtig nogen forståelse for at det er et håndværk og en pakke af ting, hvor man sådan set skal kunne mestre det hele. Det er lidt ligesom, hvis man går på konservatoriet og siger, at "jeg er ikke så vild med den wienerklassiske periode, så skidt med det" eller man på balletskolen fravælger at lære en arabesque. Jeg mener ikke, at man behøver at satse på det hele bagefter, men du skal have det hele i værktøjskassen, og denne tanke var overhovedet ikke anerkendt dengang. Man lavede kun det, man selv var interesseret i. Der var mange, som blev enormt skuffede, da de blev færdige og opdagede, at der ikke var nogen jobs hvor man kun sad og lavede det man fandt mest hyggeligt og spændende. Flere blev fanget i systemet eller brugte i hvertfald uforholdsmæssigt lang tid på at forme et nyt sted at gå hen. Jeg tror ikke at et ude-

"DET GÅR LIGE
OP FOR MIG, AT
JEG NÆRMEST
HAR UNDERVIST
HALVDELEN AF
MIT LIV!".

lukkende gjaldt filosofi, men gjaldt generelt for tidens indstilling. Man skal også huske at de undervisere, der blev færdige i 1960'erne, i forhold til i dag havde fået relativt nemmere ansættelse på universiteterne fordi årgangene var så små. Selvfølgelig var det ikke meget nemt, men dog nemmere end det er nu, da der ikke var nær så meget konkurrence som der er kommet senere. Der var slet ikke samme publikationspres og faget var ikke professionaliseret på den måde som det er nu. Det betød at de færdiguddannede ikke selv i sammenlignelig grad havde haft overvejelsen: "hvad skal jeg lave bagefter?". For dem, var det simpelthen ikke inde på lystavlen som det er i dag og det smittede selvfølgelig af på studiet. På mange måder gjorde det, at det var en fed boble at være i, men også et sted hvor mange brændte sig og blev hængende for længe i forhold til at orientere sig videre ud i noget andet. Dengang valgte de fleste at læse ét-faglig filosofi, uden tilvalgsfag, igennem hele uddannelsen, og folk

mente jo at det var en katastrofe, da der kom tvungent sidefag på bacheloruddannelsen, hvilket måske virker lidt komisk nu.

Hvor længe var du om at blive færdig med din uddannelse?

Jeg tog mig god tid som alle andre dengang. Det er lidt specielt og svært at svare på, fordi jeg i virkeligheden ikke blev cand. mag. eller mag.art., men cand.phil., så jeg har kun papirer på en fireårig uddannelse i filosofi. Dengang skrev man to specialer. Efter fire år med ren filosofi, skrev man "det lille speciale", cand.phil. speciale, og derefter kunne man gå ind på magisteruddannelsen, som var to år ekstra, hvor man skrev "det store speciale", mag.art. specialet. Jeg afleverede mit cand.phil. speciale efter knapt fem år, så jeg var lidt forsinket. Jeg var lige en turovre på Italiensk, og jeg var faktisk også indskrevet på Russisk, som jeg dog aldrig mødte op til. Da jeg blev kandidat i Filosofi og lige var blevet indskrevet på magisteren, blev jeg samtidig ansat som undervisningsassistent. Herfra fik jeg mere og mere undervisning, og lavede færre og

færre eksamener. Jeg har formentlig eksamener, der svarer til fem år, men jeg nåede altså aldrig at blive færdig med magisteren, og nu er det ikke aktuelt længere. Strengt taget, har jeg altså kun en fireårig uddannelse, taget på fem år. Jeg var i øvrigt meget ung, da jeg begyndte at læse. Jeg kom direkte fra gymnasiet og var lige fyldt atten år, så jeg var kun lige blevet treogtyve da jeg blev kandidat og begyndte at undervise. Jeg har altså undervist nu i over tyve år. Det går lige op for mig, at jeg nærmest her undervist halvdelen af mit liv!

Hvad skrev du speciale om, og hvor meget har dine faglige interesser rykket sig?

Mit speciale skrev jeg om Løgstrups etik og jeg har stort set ikke rørt det siden. Min faglige interesse har rykket sig helt vildt. Det pudsige er at de ting, som fangede mig mest, da jeg begyndte at læse filosofi, er ingen steder at finde i mit arbejde nu. Jeg kan huske, at jeg syntes sjæl-legeme-problemet, viljens frihed, og grundlæggende erkendelsesteori var det vildeste og de mest spændende områder, men nu har jeg det sådan: "Tja, jeg ved de er der", men jeg kunne slet ikke forestille mig, at gøre det til mit forskningsområde nu hvor mine forskningsinteresser primært er indenfor videnskabsteori, religionsfilosofi og filosofi-undervisning. Jeg ved ikke om det er aty-

*"DEN MÅDE AT VÆRE
FILOSOF PÅ, SOM
FORELÆSERNE VAR
FILOSOFFER PÅ DEN-
GANG JEG STUDERE-
DE, VILLE IKKE KUN-
NE LADE SIG GØRE I
DAG."*

pisk, men jeg er ikke særlig tålmodig. Jeg skifter interesseområder ret tit og kan virkelig godt lide at sætte mig ind i nye ting. Det betyder, at når jeg så selv synes, at jeg er begyndt at have styr på det, så begynder jeg at kigge mig omkring efter noget nyt at lave. Det er forskningsmæssigt en helt vildt dum strategi, fordi det betyder at jeg ofte starter fra scratch. Når jeg kigger tilbage, er der dog alligevel ting der forener min forskningsprofil.

Den er meget anvendelsesorienteret på mange forskellige områder. Det eneste jeg ikke har lavet er anvendt etik, ofte bliver tænkt under anvendt filosofi. Min forskning har primært handlet om anvendt politisk filosofi og især videnskabsteori. Det er ikke fordi, jeg ikke interesserer mig for grundlagsproblemerne, de dukker bare mere op, fordi jeg skal bruge dem til et eller andet. Det er ofte meget tværfaglige projekter, der kommer ud af mit arbejde. Der er ikke tænkt nogen nødvendighed ind i mine projekters sammenhæng. Hvis jeg for eksempel kigger på de ting, der er på listen over hvad jeg gerne vil lave, findes der også mange nørdede og specialiserede filosofiske emner. Jeg tror faktisk, at det er præget lidt af tilfældigheder hvad, der lige har fanget min interesse. Jeg må sige, at det også er noget som jeg virkelig godt kan lide ved filosofien, nemlig det, at man kan lave så mange forskellige ting med den. Man skal bare kunne gøre tingene færdig og levere til tiden. Hvis man kigger tilbage på, hvordan filosofi er blevet professionaliseret i de sidste femten år, også internationalt, så er det helt vildt, hvad der er sket. Med hensyn til forventningerne til hvad folk skal levere, tror jeg, at filosofi har taget et større skridt end mange andre humanistiske fag. Det ligner efterhånden mere et fag som psykologi. Altså hårde fag i publikationspraksis, med høje krav til hvad man kan levere og hvilken type publikationer man laver. Presset er stort. Der er virkelig mange om buddet i det akademiske, hvilket nok også har været med til at skærpe kravene og fremme udviklingen. Mange rejser ud og man skal kunne måle sig med det, der foregår i udlandet. Den måde at være filosof på, som forelæserne var filosoffer på dengang jeg studerede, ville ikke kunne lade sig gøre i dag. Det er på meget kort tid, at udviklingen er gået stærkt. Her på stedet, er der sket det, at nu hvor Jens Hebor også er gået på pension, så er der ikke flere tilbage fra dengang jeg begyndte, men der har alligevel været en idé om en slags overlevering. Ting som det, at vi, som er uddannet herfra, internt stadig taler om "Odenseskolen" selvom vi efterhånden ikke er ret mange blandt de ansatte. Flertallet af de

ansatte kommer faktisk udefra, men jeg synes, jeg kan se nogle ting som eksempelvis Søren Harnow og jeg deler angående måder at gå til filosofien på, uden at vi nødvendigvis er enige. Det tror jeg helt klart har rødder i de diskussioner i kantinen, og den måde man her har set filosofien på, da vi begyndte. "Odenseskolen" er ellers en størrelse der henviser til en lidt naiv og frygtløs indstilling, hvor man for eksempel tror, at man godt kan skrive et bachelorprojekt, som løser omverdensproblemet. Man går også gerne ind ad døren på andre fag, og siger "Hey venner! Nu skal I høre hvordan tingene hænger sammen" og man har en stærk tro på, at man i princippet kan alt med filosofi. Det dér med traditioner og bestemte teoretikere, det kan man blande fuldstændig som man vil. Det er mere et spørgsmål om, hvad der virker som et godt argument. Jeg tror, at den indstilling stadig kan findes her på stedet til en vis grad.

Hvordan er dit forhold til dine tidligere udgivelser og er du blevet holdt ansvarlig for dem?

Jeg tror egentlig ikke, at jeg skænker dem ret mange tanker. Jeg kom relativt sent i gang med at publicere rigtigt, fordi jeg kom lidt mærkeligere ind i systemet end andre. Jeg fik udgivet mit speciale på Gyldendal, fordi på det tidspunkt boomede filosofibøger. Specialet var om Løgstrup, og var et populært emne, så jeg tog chancen og de ville gerne have den. Idet jeg blev fuldtidsunderviser umiddelbart efter, fokuserede jeg ikke på at publicere. Jeg underviste tolv timer om ugen, så der var ikke meget plads til det. Egentlig havde jeg heller ikke noget specielt behov for det. På det tidspunkt var det ikke rigtig slået igennem, hvad det egentlig var man skulle gøre for at meritere sig. Jeg skrev nogle Ph.D. ansøgninger og læste en del i den forbindelse, men ellers begyndte jeg faktisk først at publicere, da jeg fik muligheden for at blive Ph.D. studerende, efter at have været fuldtidsunderviser i en del år. Mine tidlige publikationer er derfor ikke så tidlige. De er vel seks-syv år gamle. Jeg har det dog sådan, som jeg tror mange studerende også har det med deres opgaver, at når jeg har lavet dem, så er jeg færdig med dem. Når jeg snakker med de an-

dre undervisere på gangene, kan jeg dog høre at vi har det meget forskelligt med det, men jeg bliver altså ivrig efter at lave noget nyt. Det er på mange måder dumt, fordi det er hurtigere at lave noget, der ligger i forlængelse af noget andet og bygger ovenpå, men det er et spørgsmål om, hvad man kan motivere sig til. Med hensyn til mit speciale, tror jeg ikke at der er meget som jeg stadig er enig i. Det var sjovt at skrive. Det var en god proces, og blev skrevet på en god portion ungdommelig aggression. Jeg har ikke læst den i tyve år, men jeg tror, at jeg ville synes, at den var lidt anstrengende, og jeg ved at jeg har skiftet mening om en hel del af de ting, der foregår i den. Jeg har dog ikke noget behov for at rydde op i det. Bjørn Rabjerg, som blev Ph.D. studerende i Aarhus med Løgstrup som speciale, har jeg snakket lidt med og jeg ved, at han har kritiseret en del af de ting jeg har lavet, men jeg har det sådan "ja, ja, det gør du bare". I forhold til at blive holdt ansvarlig for min bog om Løgstrup, er det sjove, at enten synes andre måske bare at det jeg lavede var ukvalificeret eller også er der en tendens til, at folk primært skriver om det som de i udgangspunktet synes er

"JEG HAR DET DOG SÅDAN, SOM JEG TROR MANGE STUDERENDE OGSÅ HAR DET MED DERES OPGAVER, AT NÅR JEG HAR LAVET DEM, SÅ ER JEG FÆRDIG MED DEM."

spændende, og som de synes har noget på sig. Min fornemmelse er at folk primært læser ting, hvor man er enige om grundpræmisserne, så længe det ikke er systematisk filosofi. Det vil sige, at på trods af at jeg i forbindelse med bogens udgivelse blev inviteret til at holde et par oplæg rundt omkring, ikke har været inddraget i diskussioner om Løgstrup. Det kan selvfølgelig bare være fordi jeg har signaleret at jeg ikke har været interesseret, men jeg tror faktisk ikke at den bog har haft nogen impact overhovedet. Det er min klare fornemmelse. Jeg tror simpelthen ikke, at den er blevet læst af dem, som interesserer sig for Løgstrup.

Den er til gengæld blevet læst af dem, der ikke interesserer sig for Løgstrup.

Den hedder også Løgstrups Etik med undertitlen en filosofisk blindgyde, og det ligger meget i tråd med stemningen i bogen. Dem, der på forhånd fandt Løgstrup interessant, var måske ikke så motiveret til at læse den. Den tanke synes jeg faktisk er interessant for filosofien, netop det, at der er en tendens til at

man primært læser tekster, hvor man allerede er enige om grundpræmisserne. ■

VIDSTE DU...

På gaden i dag ses dagligt skæggede mænd. De lader skægget gro som et symbol på pop-kultur, at være med på hipster-moden. Men det at anlægge et skæg i det antikke Grækenland, omhandlede alt andet end udseendet. Mændene groede skæg, som et symbol på visdom. Det gjorde de, fordi man dengang mente, at skæg var et afkom af tanken, og derfor havde den med det længste skæg den største visdom.

BOGREOLEN - SKRIV EN ANMELDELSE & FÅ BOGEN GRATIS

Her findes et udvalg af de bøger redaktionen har klar til anmeldelse:

Albinus, Lars
Studium Generale

Aristoteles
Tre naturfilosofiske skrifter

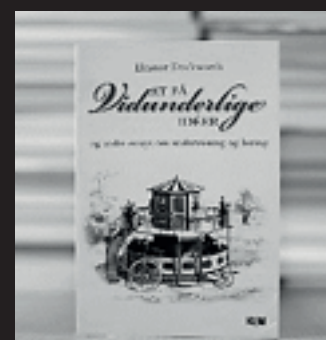
Andersen, Svend
Af og til Intet

Arendt, Hannah
Om Revolution

Arendt, Hannah
Eksistens og religion

Duckworth, Eleanor
At få vidunderlige idéer

Hansen Jan Tønnes
Selvet som rettedhed

Holm, Isak Winkel
Stormløb mod grænsen

Janning, Finn
Modstand

Juul, Trine Vendelboe
Forstand og følelse

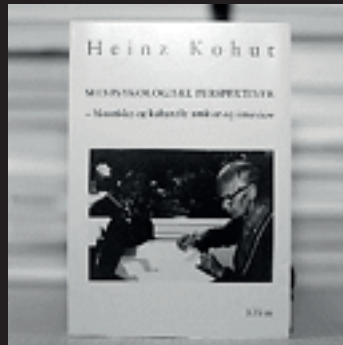
Kierkegaard, Søren
Kjerlighedens Gjerninger

Kjældgaard, Lasse H.
Sjælen efter døden

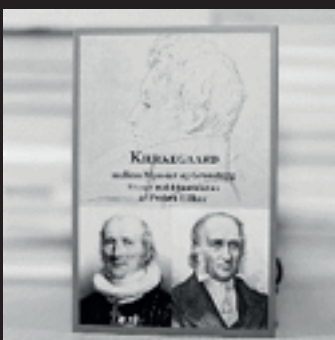
Klein, Naomi
Intet bliver som før

Kohut, Heinz
Selvpsykologiske perspektiver

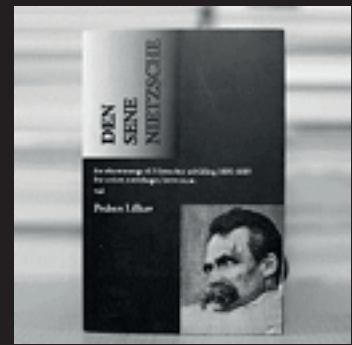
Leer-Salvensen, Paul
Tilgivelse

Lilhav, Preben
Kierkegaard

Lilhav, Preben
Platons "Axiochos"

Lilhav, Preben
Den sene Nietzsche

Løgstrup, K. E
Opgør med Kierkegaard

Løgstrup, K. E
Ophav om omgivelse

Løgstrup, K. E
Skabelse og tilintetgørelse

Løgstrup, K. E
Ethiske begreber og problemer

Macdonald, Helen
H for Høg

Martinsen, Kari
Løgstrup og sygeplejen

(Se resten af boglisten på www.sdu.dk/refleks)

HVILKEN FILOSOF STAMMER CITATET FRA?

0. *"INTET KOMMER AF INTET."*
1. *"MAN KAN IKKE STIGE NED I DEN SAMME FLOD TO GANGE."*
2. *"MENNESKET ER ALTINGS MÅLESTOK."*
3. *"MEN ENHVER DØMMER VEL OM DE TING HAN KENDER, OG OM DISSE TING ER HAN EN GOD BEDØMMER."*
4. *"DET HVOROM MAN IKKE KAN TALE, OM DET MÅ MAN TIE."*
5. *"TANKER UDEN INDHOLD ER TOMME, ANSKUELSE UDEN BEGRÆNSNINGER ER BLINDE."*
6. *MÅLET MED FILOSOFI ER AT BEGYNDE MED NOGET SÅ SIMPELT, AT DET IKKE SYNES VÆRD AT FREMSÆTTE, OG AT ENDE MED NOGET SÅ PARADOKSALT, AT INGEN VIL TRO DET."*
7. *DER ER KUN ET ALVORLIGT FILOSOFISK PROBLEM, OG DET ER SELVMORD."*
8. *GUD ER DEN IMMANENTE ÅRSAG TIL ALLE TING, ALDRIG HELT FJERNET FRA DEM.*
9. *"UTÅLMODIGHEDEN FORLANGER DET UMULIGE, NEMLIG MÅLETS OPNÅELSE UDEN MIDLET."*

TAUTOLOGISK PARTI

"Når vi mener noget, så mener vi det, og så er det klart at vi ikke mener noget andet."

"Nok er nok! Uden gensidig tillid kan vi ikke stole på hinanden længere! Tautologisk Parti står udenfor ethvert samarbejde, vi ikke kan deltage i."

"Med hensyn til de individer, der eventuelt vælger at forlade partiet, må vi pointere, at efter en sådan udmelding kan vi ikke længere opfatte dem som egentlige medlemmer."

Bedøm Tautologisk Parti på Trustpilot -eller lad være!

Find flere citater på Tautologisk Partis officielle hjemmeside: www.tautologi.dk

***OBS!** Oversættelserne til dansk følger i videst mulige omfang hovedværkernes danske oversættelser, men afvigelser kan forekomme. Oversættelserne er foretaget for at sløre den sproglige oprindelse, hvilket ellers ville gøre gættelegen for nem. Det oprindelige citat og kilden hertil kan findes på næste side. i

TRYK
Print & Sign
Campusvej 55
5230 Odense M
Tlf.: 65 50 28 84
printandsign@sdu.dk

LAYOUT
Lise Thøger Martin
Nicoline Frost Lerche

**FORSIDE &
ILLUSTRATIONER**
© Tegnet af:
Lise Thøger Martin
Tlf: 22 78 19 49

REDAKTIONEN
Nicoline Frost Lerche
Ansvarshavende redaktør
niler10@student.sdu.dk

Rikke Friis Bentzon
Redaktør
rbent14@student.sdu.dk

Sif S. Steward-Ferrer
Redaktør
sifs@sdu.dk

Lise Thøger Martin
Grafisk Designer
limar15@student.sdu.dk

VIP REPRÆSENTANT
Jesper Lundsfryd
Rasmussen
email: jlr@sdu.dk

ORD
Tobias Kjeldsgaard,
Lars Pihl Bjerre,
Rikke Friis Bentzon,
Jesper Lundsfryd
Rasmussen,
Caroline Schaffalitzky
De Muckadell,
Nicoline Frost Lerche.

LITTERATUR - FØRSTEFILOSOFI: EN (U)MULIGHED?

Albert, Hans (1968): Traktat über Kritische Vernunft. J.C.B. Mohr (Paul Siebeck): Tübingen

_____ (1975): Transzendente Träumereien. Hoffmann und Campe Verlag: Hamburg.

_____ (1987): "Die angebliche Paradoxie des konsequenten Fallibilismus und die Ansprüche der Transzendentalpragmatik". Zeitschrift für philosophische Forschung. Bd. 41, H. 3, s. 421-28

Apel, Karl-Otto (1976): "Das Problem der philosophischen Letztbegründung im Lichte

einer transzendentalen Sprachpragmatik. Versuch einer Metakritik des „kritisches

Rationalismus" i Kanitscheider, Bernulf (red.), Sprache und Erkenntnis. Festschrift

für Gerhard Frey zum 60. Geburtstag. Innsbruck: Innsbruck, s. 55-82.

_____ (1987): "Fallibilismus, Konsensstheorie der Wahrheit und Letztbegründung" i Forum für

Philosophie (red.), Philosophie und Begründung. Suhrkamp: Frankfurt am Main, s. 116-211.

_____ (2011): Paradigmen der Ersten Philosophie. Suhrkamp Verlag: Berlin.

BonJour, Laurence (1985): The Structure of Empirical Knowledge. Harvard University Press:

Cambridge, MA.

Descartes, René (1641/2002): Meditationer over den første filosofi. DET lille FORLAG:

Frederiksberg (1. udgave, 5. oplag)

Fumerton, Richard (1999): "A Priori Philosophy after an A Posteriori Turn". Midwest

Studies in Philosophy. XXIII, s. 21-33

Hilgendorf, Eric (1997): Hans Albert zur Einführung. Junius Verlag: Hamburg

Kuhlmann, Wolfgang (1985): "Reflexive Letztbegründung versus radikaler

Fallibilismus:

Eine Replik". Zeitschrift für allgemeine Wissenschaftstheorie. Vol. 16, nr. 2,

s. 357-74

Lübcke, Poul (red.) (2010): Politikens Filosofileksikon. Politikens Forlag: København

(2. udgave, 2. oplag)

Reese-Schäfer, Walter (1990): Karl-Otto Apel zur Einführung. Junius Verlag:

Hamburg

Wittgenstein, Ludwig (1921/1984): Tractatus Logico-Philosophicus. Wer-

kausgabe Band 1.

Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, s. 7-85.

LITTERATUR - KORTFATTET BEMÆRKNING VEDR....

Ross W. D. (ed., trans.) 1948, The works of Aristotle. Volume VIII: Metaphysica, 2n d edn, Oxford University Press

Friis Johansen, K 1998, Den europæiske filosofis historie: Antikken, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Caldwell (ed., trans.) 1987, Hesiod's Theogony. Translated, with introduction, commentary, and interpretive essay, Focus Information Group

SVAR

0. René Descartes
1. Heraklit
2. Protagoras
3. Aristoteles
4. Ludwig Wittgenstein
5. Immanuel Kant
6. Bertrand Russell
7. Albert Camus
8. Benedict Spinoza
9. Georg W. F. Hegel

ORIGINALCITATER OG KILDER

0. "Ex nihilo nihil fit" fra Principia philosophiae af Descartes, del I, artikel 49.

1. "οἷς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίῃς" (dis es tòn autòn potamòn ouk àn embaiéīs) fra dialogen Κρατύλος (Kratylos) af Platon (ca. 360 f.v.t.), sektion 402 a.

2. πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος (...) fra Θεαίτητος (Theaetetus) af Platon (ca. 360 f.v.t.), sektion 152 a.

3. "Ἐκαστος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τοῦτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτῆς. (Ekastos dé krínei kalós á ginóskei, kaí touúton estín agathós kritís) fra Ἠθικὰ Νικομάχεια (Den Nikomachæiske Etik) af Aristoteles (ca. 350 f.v.t.) bog I, bekker side 1094b, linie 25.

4. "Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen." fra Tractatus Logico-Philosophicus af Wittgenstein (1922), afsnit 7.

5. "Gedanken ohne Inhalt sind leer, Anschauungen ohne Begriffe sind blind" fra Kritik der Reinen Vernunft af Kant (1781), A 51 (B 75).

6. "[...] the point of philosophy is to start with something so simple as not to seem worth stating, and to end with something so paradoxical that no one will believe it." fra The Philosophy of Logical Atomism af Russell (1918).

7. "Il n'y a qu'un problème philosophique vraiment sérieux : c'est le suicide" fra Le Mythe De Sisyphe: Essai Sur L'absur de af Camus, første linie.

8. "Deus est omnium rerum causa immanens, non vero transiens" fra Ethica, ordine geometrico demonstrata af Spinoza, del I, prop. XVIII.

9. "Die Ungeduld verlangt das Unmögliche, nämlich die Erreichung des Ziels ohne die Mittel" fra Phänomenologie des Geistes (1841), forordet.

BAGSIDEN

BESKYTTET OMRÅDE

I dag diskuterer man i forbindelse med opførelsen af det nye supersygehus, hvorvidt og i hvor høj grad Syddansk Universitetsområde skal være et beskyttet område for naturen og dyrelivet. På billedet ses også en formaning på et banner ophængt på Odense Universitet i forbindelse med landsdækkende demonstrationer om at beskytte noget på universitetet. Således lyder bannerteksten: "Beskyttet område". Hvilket år blev banneret hængt op, hvad ønskede man dengang at beskytte på universitetets grund. Hvad var anledningen?

GÆT MED OG FÅ SVARET I NÆSTE UDGIVELSE AF REFLEKS...